

25
GODINA

od

NATO
BOMBARDOVANJAZločin
i kazna

Snežana Čongradin

Od početka NATO bombardovanja SRJ prošlo je 25 godina. Nakon bombardovanja koje je počelo je 24. marta 1999. i trajalo do 10. juna iste godine, 5. oktobra 2000. godine, režim Slobodana Miloševića, pao je konačno sa vlasti u Srbiji. Međutim, ne i njegovi nasljednici. Predvođeni Ivicom Dačićem, sve vreme su, i nakon poraza njihovog lidera, isporučenja Hagu, smrti, u pritvoru, brojnim presudama najvišim generalima vojske za najteže zločine protiv čovečnosti na Kosovu, u vrhu vlasti i dan danas. Nelustrirani, u ovdašnjem javnom mnjenju nikada označeni kao odgovorni za zločine prema sopstvenom i drugim narodima, može se reći da u kontinuitetu, unazad trideset godina određuju sudbinu građanki i građana Srbije. Rezultati su evidentni. Razorena zemlja, teško siromaštvo, jedan od najgorih sistema zdravstvene i socijalne zaštite, nizak nivo obrazovanja i kulturnog razvoja, s jedne strane, i pretnje novim ratovima i sukobima od strane političke elite koji žive u ogromnom bogatstvu naspram većine ljudi. Njihovo grčevito čuvanje pozicije vlasti kako bi zadržali privilegije stečene na muči potlačenog naroda. I dok gotovo svake godine kada se obeležava početak NATO bombardovanja, koriste slabost i neinformisanost građana, na čemu su medijskom manipulacijom predano svih proteklih decenija radili, kako bi sebe predstavili kao žrtve ali i borce za slobodu srpskog naroda, uprkos činjenici da su mu zbog svoje neodgovorne politike sručili bombe na glavu, oni skrivaju i podatke o tome koliki je tačan broj poginulih. Kao što skrivaju i istinu o tome kolika je njihova odgovornost zbog te vojne intervencije. Postavlja se pitanje, zašto političkom sinu osuđenog ratnog zločinca pred sudom u Hagu, Vojislava Šešelj - Aleksandru Vučiću ni dan danas se ne sviđaju brojevi poginulih u NATO bombardovanju, već govori o više hiljada, ne izlazeći sa dokumentovanim tačnim brojem. Evidentno je da bi mu sa pozicije žrtve i političkog portparola genocida, etničkih čišćenja i najbrutalnijih zločina počinjenih u ime građanki i građana Srbije tokom devedesetih godina, za politički profit odgovara da taj broj, iako ogroman i nemoguć za podneti - bude i veći. Prema podacima Fonda za humanitarno pravo tokom NATO bombardovanja poginulo je 754 ljudi - 454 civila i 300 pripadnika oružanih snaga. Među civilima je 207 srpske i crnogorske nacionalnosti, 219 civila Albanaca, 14 romskih civila i 14 drugih nacionalnosti. Na teritoriji Srbije stradalo je 260 ljudi, u Crnoj Gori 10, a 484 na Kosovu. Kao što krije tačne podatke o žrtvama bombardovanja, umnožavajući ih više desetina puta, isto tako skriva i zločine koje su srpske snage počinile na Kosovu i time stavile Srbiju u tragičnu situaciju da ih najsnažnija vojna sila bombarduje, bez obzira na polemiku o opravdanosti intervencije. Pitanje koje građani Srbije i dalje mogu da postavljaju zlikovcima koji su im razorili živote, domove, osiromašili ih i na kraju ih doveli u priliku da im se sruče bombe na glavu - srećom i dalje imaju priliku da postavljaju odgovornima za takav slučaj. I 25 godina posle. Jer su oni, stvarnost je toliko surova - i dalje na vlasti u Srbiji.

Ko su bili i gde su danas predstavnici srpske delegacije koja je u februaru 1999. upućena na pregovore u Rambuje

„Ke sera – sera, šta će biti, biće“

U dvorcu izgrađenom za vreme Luja XVI u gradu Rambujeu februara 1999. godine otpočela je mirovna konferencija o Kosovu. Na konferenciji su učestvovali predstavnici vlasti u Srbiji i kosovskih Albanaca, uz posredovanje izaslanika SAD, Rusije i EU, današnjeg ambasadora SAD u Srbiji Kristofera Hila, Borisa Majorskog i Volfganga Petriča. Pregovori su propali i to je označio kraj nastojanja da se kriza na Kosovu reši mirnim putem.

Namera ovog teksta je da ukaže gde su danas ljudi iz srpske delegacije koja je odlukom Vlade Mirka Marjanovića iz februara 1999. godine upućena na pregovore u Rambuje.

Foto: EPA / Saša Stanković

Foto: EPA / Saša Stanković

Foto: Antonio Ahe / A1Images

Slobodan Milošević kao vrhovni kreator celokupnog užasa kroz koje je prošlo društvo u poslednjoj deceniji dvadesetog veka u Rambuje nije otišao, već je poslao Ratka Markovića, Milana Milutinovića, Nikolu Šainovića, Vladana Kutlešića, Vojislava Živkovića i Vladimira Štambuka, kao deo srpske delegacije, pored predstavnika etničkih manjina sa Kosova. Živ je još samo Nikola Šainović, ostali članovi srpske delegacije su umrli, neki zbog zdravstvenih problema, godina, neki pucanjem sebi u glavu.

Ratko Marković bio je sudija Ustavnog suda Jugoslavije, potpredsednik Vlade Srbije od 1994. do 2000. godine, član Komisije za pisanje Ustava Srbije iz 1990. godine, Ustava Savezne Republike Jugoslavije iz 1992. i Ustava Crne Gore iz 1992. godine, visoki funkcioner Socijalističke partije Srbije, kao i jedan od autora Zakona o univerzitetu koji je imao za cilj da završi posao sa ukidanjem autonomije i posle koje je za nepune dve godine oko 200 nastavnika i saradnika izgubilo posao zbog političke nepodobnosti i neposlušnosti. Nakon dvadeset godina šutnje profesor Marković je u autorskom tekstu za Politiku napisao da su pregovori u Rambujeu bili najobičnija podvala, laž i predstava za spoljni svet, izvedena sa trećerazrednim glumcima. Odluka o bombardovanju Jugoslavije, doneta je mnogo pre nego što je objavljeno da su pregovori propali i to u zapadnim centrima moći, dok je cilj humanitarne intervencije bio svrgavanje sa vlasti Slobodana Miloševića i odvajanje Kosova iz sastava Srbije.

Suštinski na svim pregovorima Srbija je dobijala istu ponudu, izricanu u nekoj drugoj formi i uvijenu drugom retorikom. Ponuda je uvek bila nezavisno Kosovo, tvrdio je bivši

potpredsednik vlade i šef pregovaračkog tima u Rambujeu. Međutim, javnost u Srbiji dobro pamti njegovu izjavu, u kojoj pristajemo na amputaciju ruke ili noge da bi spasili život, pa stoga pristajemo na amputaciju Kosova da bi smo spasili sopstvenu državu i narod. Kao svedok odbrane Milana Milutinovića u Haškom sudu negirao je informacije po kojima je Milutinović ili bilo koji drugi zvaničnik Srbije zagovarao proterivanje

Slobodana Miloševića, ali Šainović cinično pobija takve izjave tvrdeći da u diktatorskom političkom okruženju ne može egzistirati – čovek broj dva. Ovih dana u medijima Šainović ističe da su pregovori u Rambujeu uvod u sve kasnije sporazume između Beograda i Prištine, jasno naglašavajući da je kolektivni Zapad osmislio novi način ratovanja – ratovanje sporazumima. SR Jugoslaviji na pregovorima u Rambuje tada je bilo

veće potvrdilo on je bio „politički koordinator“ između vojske i MUP-a 1998. i 1999. i ključna veza između Miloševića i srpskih snaga bezbednosti na Kosovu. Osuđen je na zatvorsku kaznu od 22 godine, ali je žalbom na presudu kazna smanjena na 18 godina. Nakon izdržavanje trećine zatvorske kazne u Švedskoj on je 2015. godine pušten na slobodu. U jednom od intervju a nakon povratka u Srbiju izjavio je: „Ne spadam u ljude koji kažu „ja mirno spavam“, pravdajući se da je na kraju rata postalo predvidivo da je zločin protiv civila moguć i to je nešto što je on morao znati.

Vojislav Živković bio je dugogodišnji predsednik Socijalističke partije Srbije na Kosovu učesnik pregovora u Rambujeu i

narodni poslanik. Čovek koji je godinama ubeđivao stanovnike Kosova da je „budućnost i sigurnost Kosmeta u Srbiji i Jugoslaviji“, da „dok je Socijalističke partije Srbije, sa Kosovom i Metohijom neće biti nikakve trgovine“. Bio je učesnik, svedok i sprovednik Miloševićeve politike monopola vlasti i kršenja ljudskih prava, u godinama u kojima je verovatno bilo moguće drugačijim pristupom izbeći oružanu pobunu Albanaca, osudu sveta, bombardovanje, pa i egzodus Srba. Za njega Kosovo je bilo pitanje svih pitanja. Specijalnim angažmanom na terenu SPS je pobeđivao u selima sa većinski albanskim stanovništvom. U aprilu, 2000. godine u Smederevu izvršio je samoubistvo pucanjem pištoljem u usta.

Vladan Kutlešić, pravni savetnik Slobodana Miloševića, bio je čovek iz senke, potpredsednik Vlade i specijalni izaslanik predsednika u razgovorima Vlade Srbije i kosovskih Albanaca. U intervju za Nedeljnik govorio je da „to što je nuđeno u Rambujeu, Srbije ne može više nikad da dobije. I ne postoje zli i pokvareni Amerikanci koji su nas iznenada i pod okriljem noći bombardovali“.

Sa druge strane **Vladimir Štambuk** nije bio čovek iz senke već jedan od najbližih saradnika Mire Marković, profesor na Fakultetu političkih nauka i osnivač SPS-a i JUL-a. U Skupštini dan uoči početka bombardovanja Štambuk je obraćajući se narodnim poslanicima rekao: „Mogućnost je vrlo prosta – ili ćemo potpisati i dobiti 28.000 vojnika NATO na teritoriji Srbije, koje ćemo mi morati da izdržavamo ili ćemo biti bombardovani. Gde je tu logika, gde je tu izbor, gde su tu mogućnosti? Nema ih“. Umro je 2016. godine u Beogradu.

Fahrudin Kladničanin

Nakon albanskog DA i srpskog NE – počelo je bombardovanje 24. marta 1999.

Nakon albanskog da i srpskog ne, bombardovanje Jugoslavije počelo je 24. marta 1999. i trajalo 78 dana. Od početka pregovora u Rambujeu do Kumanova prošlo je 123 dana. Kumanovskim sporazumom označen je kraj NATO bombardovanja. Milošević je pristao ponući vojne i policijske snage, a Kosovo prepustiti snagama Ujedinjenih nacija. Rezolucijom 1244 ozvaničena je vlast UN na Kosovu. Mnogi će danas reći da su pregovori u Rambujeu bili farsa, i da je cilj bio stvaranje preduslova za otpočinjanje vojne intervencije. Kosovska kriza je rešena i politika Slobodana Miloševića doživela je svoj krah. Sve što se događa nakon toga na Kosovu posledica je, između ostalog, odnosa srpskog režima prema Albancima, okretanje glave od procesa suocavanja sa prošlošću, i kod jednih, i kod drugih. Kosovo je naša paralelna stvarnost.

Nikola Šainović, premijer Srbije i potpredsednik vlade Jugoslavije, bio je još jedan član srpske delegacije u Rambujeu. Može se naći mnoštvo tekstova koji ukazuju da je Šainović bio čovek broj dva posle

Volfgang Petrič, glavni pregovarač Evropske unije na mirovnim pregovorima u Rambujeu 1999, za Danas

Rambu je je bila poslednja prilika da Kosovo ostane u granicama Srbije

■ Obe strane znale kako će mirovni sporazum izgledati - visok stepen autonomije za Kosovo, ali ne i nezavisnost, povlačenje jugoslovenske vojske - osim kontingenta za obezbeđenje državne granice i raspuštanje OVK

Srbija je danas u boljoj poziciji nego pre 25 godina, ali je i dalje daleko od Evropske unije (EU). Da nije bilo bombardovanja SR Jugoslavije 1999. godine, Srbija bi danas bila mnogo na predniji zemlja - i ekonomski i politički, a možda bi i bila deo evropske porodice, ocenio je u intervjuu za Danas Volfgang Petrič, austrijski diplomata, predsednik austrijskog Instituta za evropske poslove i glavni pregovarač Evropske unije na mirovnim pregovorima u Rambujeu 1999. godine.

On kaže da je rat nije rešenje i da kao diplomata veruje u moć reči, no, kaže, „svi smo propali i propustili smo priliku da Rambujeom zatvorimo ratom razorene 1990-e“.

Petrič kaže da su obe strane znale kako će mirovni sporazum izgledati - visok stepen autonomije za Kosovo, ali ne i nezavisnost, povlačenje jugoslovenske vojske - osim kontingenta za obezbeđenje državne granice i raspuštanje (OVK). Da bi se garantovala bezbednost i sproveo sporazum, objašnjava on, predložene su mirovne snage koje predvode NATO/UN.

Petrič je ubeđenja da bi to bila najbolja poslednja šansa za Srbiju da zadrži Kosovo unutar svojih granica i da izbegne NATO intervenciju. Razlog Miloševićevog neprihvatanja mirovnog rešenja Petrič kaže da „očigledno ne zna“. Možda je, kaže Petrič, Milošević spekulisao odbijajući da potpiše, možda bi „NATO poslao neke avione, bacio nekoliko bombi i onda stao. Nije se tako desilo“, kaže.

Kako Petrič naglašava, trajan mir se može postići samo kada se ponovo uspostavi duh kompromisa u odnosima između država.

Kako je nastao Rambuje? Sa ove vremenske distance, kako vam sada izgleda taj događaj?

Petrič: Rambuje je bio krajnja tačka više-mesečne takozvane šati diplomatije koju smo Kristofer Hil za SAD i ja za EU preduželi između Beograda i Prištine. Izneli smo predlog mirovnog plana - takozvani privremeni sporazum - i tražili od dve strane - (Slobodan, predsednik Savezne Republike Jugoslavije) Miloševića i (Ibrahim, prvi predsednik Kosova) Rugove i njihovih savetnika - da nam daju pisane komentare kako bismo ih mogli ugraditi u naš predlog. Pre nego što smo ih pozvali u Rambuje, već smo bili u petoj ili šestoj verziji. To znači da su i pre početka mirovnih pregovora u Francuskoj obe strane znale kako će mirovni sporazum izgledati: visok stepen autonomije za Kosovo, ali ne i nezavisnost. Povlačenje jugoslovenske voj-

ske - osim kontingenta za obezbeđenje državne granice. Raspuštanje Oslobođilačke vojske Kosova (OVK). Da bi se garantovala bezbednost i sproveo sporazum, predložene su mirovne snage koje predvode NATO/UN (ono što je sada KFOR). Uzor je bio Dejton koji je potpisao Milošević. Tako da smo pretpostavili da bi to bilo prihvatljivo za Beograd.

Kako mi to izgleda 25 godina kasnije? Čvrsto verujem da bi to bila najbolja poslednja šansa za Srbiju da zadrži Kosovo unutar svojih granica

NATO je posle Iraka, Libije, Sirije..., doživio otrežnjujući efekat

Da li su operacije NATO-a opravdane širom sveta? Da li donose mir?

Petrič: Verujem da neuspele intervencije u Avganistanu, Iraku, Libiji ili Siriji imaju otrežnjujući efekat na buduće vojne intervencije. I ovo je dobro. Vidimo da su SAD veoma oprezne da ne pošalju svoje vojnike u Ukrajinu - uprkos očiglednoj agresiji Rusije - ili u Gazu ili Sudan. Trajan mir se može postići samo kada se ponovo uspostavi duh kompromisa u odnosima između država.

i da izbegne NATO intervenciju. Rat i hiljade mrtvih iz temelja su promenili celu situaciju i oslabili pregovaračku poziciju Beograda. Morala je da prihvati potpuno povlačenje svojih snaga sa Kosova i učinila je izgleda za nezavisno Kosovo realnijim u očima međunarodne zajednice. Potpredsednik u Miloševićevoj vladi Vuk Drašković (predsednik Srpskog pokreta obnove) je na pitanje zbog čega najviše žali što je bio u vladi rekao: „Da nismo potpisali Rambuje.“ Realna procena - ali mnogo godina prekasno.

Zašto Slobodan Milošević nije prihvatio nijedno rešenje koje mu je ponuđeno?

Petrič: Možemo samo da nagađamo, jer nam je jugoslovenski pregovarački tim, mnogo iskusniji i sa odličnim stručnjacima nego kosovski, poslednjeg dana Rambujea poslao pismo u kojem je izneo postignute rezultate, ceneći dosadašnje rezultate, videvši i civilni i vojni deo sporazuma, i nagoveštivši da su spremni da nastave i da zatvore pregovore posle pauze od dve nedelje. Citiram iz ovog pisma, koje je potpisao šef delegacije, profesor Ratko Marković:

Rat nikada nije rešenje: Volfgang Petrič

Foto: Stanislav Milojković

„SRJ je pristala da razgovara o obimu i karakteru međunarodnog prisustva na Kosmetu radi sprovođenja sporazuma koji će biti prihvaćen u Rambujeu.“ Jasno je da nema eksplicitnog odbijanja vojnog dela sporazuma iz Rambujea...obim i karakter međunarodnog prisustva...

Postavlja se pitanje ko je preglasao jugoslovensku delegaciju. E, pa pretpostavljate šta se na kraju dogodilo u Belom dvoru...

O pretnjama da će NATO bombardovati Jugoslaviju razgovaralo se 1998. godine, o tome je govorila Medlin Olbrajt, bivša državna sekretarka SAD. Da li je neko tada pretnje shvatio ozbiljno, a ako nije - zašto?

Petrič: Od oktobra 1998. postojao je takozvani nalog za aktiviranje NATO-a, poslednji korak pre stvarne vojne intervencije. Nekoliko ambasada je evakuisalo svoje kancelarije i napustilo Beograd. Ubrzo su se vratili jer je Milošević povukao deo svojih snaga sa Kosova i dozvolio Verifikacionoj misiji OEBS-a da uđe na Kosovo. Dakle, bila je vrlo ozbiljna situacija već krajem 1998. godine. Ali nakon kratkog perioda zatišja, sukob je nastavljen i okončan tek u Račku sredinom januara 1999. godine, gde su specijalne snage ubile 45 civila. Ovaj masakr je promenio igru. SAD su htele da odmah pošalju svoje vazduhoplovstvo, ali smo mi Evropljani insistirali da je sada vreme da pozovemo obe strane da započnu ozbiljne pregovore, na osnovu privremenog sporazuma koji su obe strane poznavale već mnogo meseci. Rambuje je zaista bio više od političke volje da se pronađe kompromisno rešenje.

Po vašem mišljenju, zašto Milošević nije prihvatio model Dejtona iz 1995 - da se OVK razoruža, da se srpska vojska povuče sa Kosova i da dođu mirovne snage?

Petrič: Očigledno, ne znam pravi razlog. Ali možda je Milošević spekulisao odbijajući da potpiše, možda bi NATO poslao neke avione, bacio nekoliko bombi i onda stao. Nije se desilo. Ne shvatajući ozbiljno SAD - koje su upravo doživele „unipolarni trenutak“ globalne dominacije - bila je teška greška. Moj ruski kolega Boris Majorskij i ja - više puta smo upozoravali savetnike oko Miloševića da će NATO uskoro proslaviti 50. godišnjicu i da ne može priuštiti da izgleda slabo. Ali bezuspešno. Na ovaj način je protačena istorijska prilika da se prihvati mirno rešenje.

Mnogo je različitih mišljenja u današnjim raspravama o NATO bombardovanju - za jedne je to agresija, za druge greška, za treće jedino rešenje... Kako to vidite?

Petrič: Kao diplomata koji veruje u moć reči, bilo je depresivno videti da se naši argumenti u korist kompromisa nisu čuli. Još uvek imam osećaj tuge kada se setim poslednjih sati u Beogradu. Svi smo propali i propustili smo priliku da Rambujeom zatvorimo ratom razorene 1990.

Kada uzmemo u obzir sve što je do sada rečeno, šta biste rekli sa distance od 25 godina?

Petrič: Rat nikada nije rešenje. Mislite na Bosnu ili Kosovo. Previše ljudi koji su bili pogođeni ratovima i sukobima u bivšoj Jugoslaviji imaju ožiljke za život. Tužan zaključak.

Da se bombardovanje nije dogodilo 1999, gde bi Srbija bila danas?

Petrič: Definitivno mnogo naprednija - ekonomski, politički i možda već u EU.

Gde smo danas - i Kosovo i Srbija?

Petrič: U boljoj situaciji nego pre 25 godina, ali daleko od mesta gde bi Srbija i Kosovo mogli da budu.

Marko Čonjagić

Kopnena invazija režima Miloševića na novinara tokom bombardovanja:

UBISTVO SLAVKA ČURUVIJE

■ Istoričarka Branka Prpa je pukim slučajem ostala u životu tog 11. aprila 1999. godine. Čovek koji je pucao u njenog nevečanog supruga Slavka Čuruviju, na trenutak je stajao nad njom razmišljajući da li i nju da ubije

Jedan od događaja koji je nesumnjivo obeležio period NATO bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije jeste i ubistvo novinara Slavka Čuruvije, 1. aprila 1999. Ne samo što je taj datum urezan u sećanje članova njegove porodice, prijatelja i saradnika, već je crnim slovima obeležen i u istoriji Srbije, kao pokazatelj kako se država u vreme Slobodana Miloševića obračunavala sa nepodobnim novinarima – prvo ih je finansijski iscrpljivala, zatim pretila, zastrašivala i na kraju ubijala.

Ne treba smetnuti s uma da je ministar informisanja u to vreme bio Aleksandar Vučić, a gle slučajnosti, sada je prvi čovek Srbije u još jednom periodu beščašća vezanog za slučaj Čuruvija. Naime, nedavno su oslobođeni okrivljeni za njegovo ubistvo. Apelacioni sud u Beogradu objavio je 2. februara presudu donetu pre skoro deset meseci po kojoj su okrivljeni za ubistvo – Radomir Marković, Milan Radonjić, Miroslav Kurak i Ratko Romić – oslobođeni.

Sud je preinačilo prvostepenu presudu i okrivljenog Markovića oslobodio od optužbe da je izvršio krivično delo teško ubistvo u podstrekavanju, a okrivljene Milana Radonjića, Miroslava Kuraka i Ratka Romića da su, kao saizvršioči, izvršili krivično delo teško ubistvo.

Istoričarka Branka Prpa je pukim slučajem ostala u životu tog 11. aprila 1999. godine. Čovek koji je pucao u njenog nevenčanog supruga Slavka Čuruviju, na trenutak je stajao nad njom razmišljajući da li i nju da ubije. Dva deset i pet godina kasnije, za državni vrh, ona je ključni razlog zbog kojeg je ubistvo Čuruvije ostalo nekažnjeno. „Jer nije prepoznala ubicu“, iako su na optuženičkoj klupi bili organizatori, a ne izvršilac.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je govoreći o oslobađajućoj presudi rekao da petoro ljudi nije htelo da osudi nekoga na 40 godina, kada neposredni svedok kaže da to nije to lice.

Vučić je propustio ključnu priliku da se rehabilituje za ubistvo Slavka Čuruvije

Prpa za Danas kaže da nije slučajnost što su okrivljeni oslobođeni 25 godina kasnije, u vreme apsolutne vladavine Aleksandra Vučića.

— Ništa tu više nije slučajno. Moja jedina dilema je da li on drži službu državne bezbednosti u šaci, ili oni njega. U svakom slučaju, svi oni, uključujući i sudije Apelacionog suda, tu ikebanu od sudija koju su skupili, imaju putera na glavi.

Vučić je propustio ključnu priliku da se rehabilituje za ubistvo Slavka Čuruvije. Daje komentar na žrtvu, jer i ja sam žrtva, nisam prolaznik. Osoba koju sam identifikovala kao onu koja je pucala, nije bila ista koju su mi pokazali na fotografiji, tvrdeći da je to ta. Ne radi se o mom prepoznavanju, nego o plasiranju druge osobe kao one koju sam videla. To su dve različite stvari. Ubica je stajao iznad razmišljajući da li i nju da ubije. Dva deset i pet godina kasnije, za državni vrh, ona je ključni razlog zbog kojeg je ubistvo Čuruvije ostalo nekažnjeno. „Jer nije prepoznala ubicu“, iako su na optuženičkoj klupi bili organizatori, a ne izvršilac.

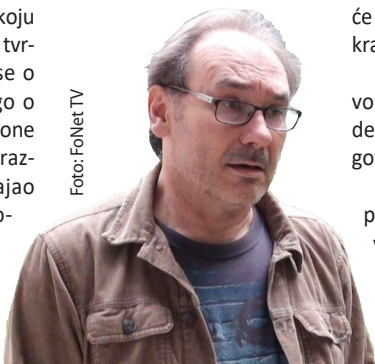

Foto: FoNet TV

Foto: EPA-EFE / Sata Stanković

„Kada izgube rat van granica Srbije, krug će se zatvoriti i rat će početi u Srbiji“: Slavko Čuruvija

drugog čoveka. To je znao tužilac od početka kada je podigao optužnice – ističe Prpa.

Prema njenim rečima, okrivljeni su apsolutno dokazano učestvovali u činu ubistva. Naša sagovornica postavlja pitanja – „Ako ubicu nisam identifikovala kao takvog, šta je sa ovom trojicom? Jer i njih treba ja da prepoznam? Ili je optužba protiv njih deo policijske istrage? Šta su oni u toj priči – šef beogradskog DB-a koji je vodio operaciju „Čuran“?

Romić, koji je u tome učestvovao, i Rade Marković, šef službe državne bezbednosti u Srbiji? Na osnovu čega su oni oslobođeni?“

— Na osnovu čega identifikacija izvršioaca njih oslobađa krivičnog dela organizacije i sprovođenja i realizacije političkog ubistva? Moja najdublja sumnja je da su od početka artikulisali slučaj koji su mislili da će na taj način oboriti. I to su na kraju i uradili – naglašava Prpa. Na pitanje da li će odgovorni za ubistvo ikada biti izvedeni pred lice pravde, naša sagovornica kaže da sumnja.

— Ako imamo u vidu istoriju političkih ubistva u svetu, vrlo teško je da ćemo ikada osuditi ubice Čuruvije. Kod nas ne postoje demokratski kapaciteti, jer mi nismo izvršili dekonstrukciju dr-

žave koju je stvorio Milošević. Ako to ne uradite, ne možete u budućnosti stvarati pravnu državu, ne možete stvarati demokratsku političku volju sa istim institucionalnim devijacijama koje su nasleđene. Tako se ne kreće u budućnost. Zbog toga je ubijen i Zoran Đinđić. Zato što je započeo demontažu sistema, a Koštunica se sa tim nije slagao – ukazuje Prpa.

Obasuta kišom od 17 metaka

Ona smatra da je odgovornost Aleksandra Vučića za ono što se desilo Slavku Čuruviji apsolutna, i da to nikada ne treba da se dovede u pitanje.

— Od Zakona o javnom informisanju, neprestanih sudskih procesa, progona, kazne zatvora u martu 1999. do ubistva 11. aprila iste godine, pokazuju permanentno izživljavanje i mučenje čoveka. A od pre 12 godina imamo Vučića, koji je doživeo metamorfozu, sveca, koji kaže da će naći ubice Slavka Čuruvije. I to se zakleo pred javnošću. Vidimo kako je to uradio – naglašava Prpa.

Taj 11. april nesumnjivo je obeležio ne samo period bombardovanja, već i čitav život naše sagovornice. Tog dana je bila obasuta kišom od 17 metaka, jedva sačuvala živu glavu, dok je njen partner ubijen. Kaže da joj je, posle takvog događaja, za bombe koje su posle padale bilo svejedno.

Bila je pod neprestanom kontrolom DB-a, dežurali su od jutra do mraka ispred njene kuće, „tako da same bombe kao takve, koje normalnog čoveka treba da dovedu u stanje straha ili

panike, mene nisu, jer sam bila u šoku i pod traumom“.

Tadašnju Jugoslaviju opisuje kao apsolutno totalitarnu državu, čiji predstavnici su nakon gubitka lokalnih izbora 1996. shvatili da im vlast izmiče iz ruku, pa su krenuli u intenzivno sužavanje demokratije i svih prava.

— Citiraću Slavka: Kada izgube rat van granica Srbije, krug će se zatvoriti i rat će početi u Srbiji. I upravo se to desilo. Bacaju bombe na vas, a vi gledate kako ćete da eliminišete političke protivnike. Uđete u sistem vanrednog stanja i onda cenzurišete svaku istinu, i krenete da ubijate ljude. To se nama desilo, i tako je završio 20. vek – zaključuje Branka Prpa.

Vučić je bio i ostao predvodnik pijanog tumaranja društva

Jedan od bliskih prijatelja i saradnika ubijenog novinara, Perica Gunjić iz Slavko Čuruvija fondacije i urednik Cenzolovke, kaže za Danas da mu je dan kada je Slavko ubijen ostao kao ožiljak u pamćenju, za ceo život.

— Sećam se gde sam bio kada sam za to čuo, ko mi je javio, šoka, obamrlosti. Slavka sam znao, šest godina sam radio sa njim, u Borbi i Telegrafu, nedeljniku u koji me je on pozvao da dođem. U Borbi, koju je uređivao nekih godinu dana, mladim novinarima je dao priliku da se bavimo temama nama bliskim, u toj ogromnoj redakciji smo dobili podršku kakvu su u drugim velikim medijima mladi mogli samo da sanjaju. U osnivanju Telegrafa učestvovalo je nekoliko mladih novinara Borbe, koji su dobili uredničke pozicije. Uz sve, on je u Borbi bio jedan od najboljih novinara, političkih analitičara i reportera, naglašava Gunjić.

Slavko je, kaže, bio harizmatičan, duhovit, direktan, otvoren, pun energije, voleo je da svoje znanje prenosi mladima, tako da nije bilo teško sa takvim čovekom razviti prinski odnos nego što to uobičajeno imate sa urednicima ili direktorima.

— Gotovo godinu dana pre toga država je pokrenula rat protiv Slavka, njegovih novinara i novinara, Evropljanina i Dnevnog telegrafa. Ceo državni mehanizam je pokrenut samo da uništi jednog čoveka koji je sistemu toliko smetao – sudski sistem koji ga je kažnjavao po projavama nekih opskurnih organizacija, kaznoma koje su se merile u stotinama hiljada evra i koje su morale da budu plaćene za 24 sata, policiju i inspekcije koje su mu plenile stvari i po kući i po redakciji, upregli su svoje medije da pripreme teren za ubistvo, pet dana pred smrt je vest o njegovoj navodnoj izdaji čitana na RTS-u i objavljena u Politici ekspres... – priseća se Gunjić.

Ističe da od objavljivanja Dosijea „Čuran“, koji je sastavio tadašnji Resor državne bezbednosti, u vreme bombardovanja su angažovali 27 ljudi iz pratećeg odeljenja RDB-a da ga prate i sve su ga vreme prisluškivali.

— Kakav važan državni posao u vreme bombardovanja – obračun sa jednim čovekom! A onda su spinovali kako je on dobio neki novac od nekog iz američke ambasade – usred bom-

bardovanja, kada je diplomatsko osoblje napustilo zemlju, a niko od onih koji su ga pratili nije video tu torbu sa novcem. Setio sam se te njegove hrabrosti da se svemu tome suprotstavi, da ni jedan jedini korak ne uzmakne, da se bori za sebe, svoju porodicu, svoje novinare i novine iako je znao bolje od svih nas sa kakvim monstruoznim sistemom ima posla. I to sam mu zamerao, kasnije, kada sam o tome razmišljao – zato što nije bio oprezniji, zato što nije otišao iz zemlje, što mu je, kasnije sam saznao, predlagao Zoran Đinđić, još jedan koji nije bio dovoljno oprezan i koji je potcenio mračne delove Službe koji su mu radili o glavi – ističe Gunjić.

Priseća se da su tih dana, u vreme bombardovanja, bili bez posla, i dosta vremena provodili u šetnji po polupraznom gradu.

— On je, uprkos tome što su mu uništili novine, uprkos tome što je morao da raspusti redakciju, što je znao da je za njega još opasnije jer mu nisu pretile samo bombe, bio nasmejan, pozitivan, ohrabrivao nas u ta užasna vremena. Ubili takvog čoveka, koji nije bio deo te mračne mašinerije, tih proizvođača smrti koji su po ceo dan u svojim medijima tu istu smrt slavili... to se nikad ne zaboravlja – kaže naš sagovornik.

Gunjić je čuo nezvanične vesti da je Apelacioni sud doneo oslobađajuću presudu okrivljenima za ubistvo mesecima pre nego što je saopštena. Kaže da nada da će se država obračunati sa sopstvenim zločinima nikada nije bila manja, a da posle ovakve presude to deluje nemoguće.

— Šokantno je saznanje da ova zemlja nastavlja da izgubljenom tuma, da propušta svaku šansu da se uspravi, pijana od tolikih pokušaja zaborava. Iz ugla tog velikog povratka devedesetih, deluje izgubljeno ne samo za nas, nego i za generacije koje dolaze. Vučić je bio i ostao predvodnik tog pijanog tumaranja. U vreme kada je ponovo preuzeo vlast, obećavao je da će država da uradi sve kada je rešavanje ovog ubistva u pitanju i da će se suočiti sa svojim zločinima. U to vreme je bilo šokantno da za 10 godina vlasti koju su predvodili DS i DSS niko nije ništa uradio da se rasvetli Slavkovo ubistvo.

Ubicama je moralo da se sudi odmah posle Petog oktobra, a danas znamo da je sve vreme bilo optelegrafije i pretnji onima koji su unutar policije ovaj zločin istraživali – naglašava Gunjić.

Dodaje da je Vučić, kao što je bilo i sa tolikim drugim stvarima koje je obećavao, brzo pokazao svoje pravo lice i ne samo da je čitav proces za ubistvo Čuruvije opstruiran i na kraju tragično neuspešan, nego se danas prema novinarima i medijima i on i ceo državni vrh odnose na sličan način kao što je i sam radio devedesetih – svi koji kritikuju vlast su izdajnici zemlje i strani agenti.

— Naravno da on zna da su za izdaju i saradnju sa onima koji nas bombarduju beočinu lažujući optužili i Čuruviju. I naravno da zna i kako mu je i sam pretio pre ubistva. Služba koja je Slavka ubila na Uskrs je i u vreme njegove vlasti, kao i one prethodne, sačuvana, njen uticaj na celu državu nije dirnut, misija državnih zločinaca iz devedesetih dovršena – zaključuje Perica Gunjić.

Katarina Živanović

Azem Vlasi za Danas: Do bombardovanja nije moralo da dođe

Bombardovanju Savezne Republike Jugoslavije 1999. prethodili su pregovori između Srpske i delegacije kosovskih Albanaca u francuskom dvorcu Rambujeu iz februara te godine. Azem Vlasi, nekadašnji visoki funkcioner u SFRJ, kaže za Danas da je verovao da će Rambuje doneti političko rešenje za Kosovo, ali da do bombardovanja nije moralo da dođe.

„Ako ne, sporazumno rešenje će biti nametnuto, Kosovo neće biti ostavljeno pod vlašću Srbije jer je upravo to dovelo do sukoba“, priča Vlasi prisećajući se o čemu je razmišljao pred početak pregovora u Rambujeu 6. februara 1999. godine.

Ovi pregovori su organizovani na inicijativu Kontakt grupe na čelu sa Kristoferom Hilom iz Sjedinjenih Američkih Država, Borisom Majorskim iz Rusije i Volfgangom Petričem iz Evropske unije.

Vlasi kaže da je u „podsvesti strahovao“ da bi srpska strana mogla da ponudi status republike za Kosovo u sastavu SRJ.

„Ipak, znao sam da oni to neće prihvatiti. U tom slučaju je bilo jasno da zemlje Kvinte, kao posrednici, neće više tolerisati Miloševića, što jeste bila šansa za nezavisnost Kosova kao jedino moguće rešenje“, kaže Vlasi.

Rambujeu je, kako dalje navodi naš sagovornik, prethodilo „rušenje ustava“ SFRJ i poništavanje ustavne autonomije Kosova od strane Slobodana Miloševića krajem marta 1989. godine.

„Albanci su pružili miran i nenasilan otpor. Milošević je uspeo da iznuđi uvođenje vanrednog stanja na Kosovu marta 1989. nakon rudarskog štrajka u Starom trgu“, priča Vlasi.

Milošević je organizovao miting u Beogradu 28. februara 1989. godine, na kojemu okupljeni skandirali: „Uhapsite Vlasija“, na šta je Milošević odgovorio: „Ne čujem vas dobro, ali biće hapšenja.“

„To je značilo razlaz i sukob Miloševićevog režima sa svim Albancima koji će nakon decenije okupacije Kosova, 1998. godine prerasti u oružani“, priča Vlasi.

Sjedinjene Američke Države i zemlje Evropske unije su u diplomatsku akciju krenule početkom 1999. godine jer, kako Vlasi kaže,

Milošević je organizovao miting u Beogradu 28. februara 1989. godine, na kojem su okupljeni skandirali: „Uhapsite Vlasija“, na šta je Milošević odgovorio: „Ne čujem vas dobro, ali biće hapšenja“

svet je bio umoran od onoga što se desilo u BiH i Hrvatskoj.

U Rambujeu se dve delegacije nisu ni sastajale, Srbi su imali zahtev da se OVK razoruža i da Kosovo ostane u sastavu Srbije, a Albanci su hteli da Kosovo postane nezavisno.

Vlasi smatra da je bilo jasno da se dve strane ne mogu dogovoriti.

„Zato su tekst predloga za rešenje ponudili posrednici, a od strana se tražilo „Uzmi ili ostavi“. Uz to, Albancima je rečeno da ako ne prihvate, neka sami vide šta će i kako sa Srbijom, a Srbima je rečeno da će biti vojna intervencija ako odbiju“, priča Vlasi.

Delegaciju Kosova predvodili su Ibrahim Rugova, Hašim Tači, Edita Tahiri i Fahmi Agani, a srpsku stranu predstavljali su Ratko Marković i Nikola Šainović.

„Delegacija kosovskih Albanaca je prihvatila i potpisala predloženo rešenje, jer je predloženi tekst trasirao put ka nezavisnosti Kosova ali ne odmah, već putem referenduma kroz tri godine. Bilo je predviđeno i razmeštanje 30.000 NATO vojnika kao čuvara mira“, priča Vlasi.

Srpska delegacija je, nakon 17 dana pregovora, odbila potpisivanje sporazuma i NATO bombardovanje SR Jugoslavije je otpočelo 24. marta 1999. godine.

„Milošević je imao drugi plan. Vojni vrh je u jesen 1998. sačinio plan operacije nazvan ‘Potkovica’ za proterivanje Albanaca sa Kosova u najvećem mogućem broju“, navodi Vlasi.

Smatra i da je Milošević verovao da ako dođe do bombardovanja, operacija proterivanja Albanaca će biti ubrzana.

„Računao je da to neće dugo trajati i Srbija neće imati velike posledice, a korist od proterivanja Albanaca će biti trajna, za šta će okriviti NATO“, kaže Vlasi.

Dodaje da do bombardovanja nije moralo doći. „Ne bi stradali ni Albanci ni Srbi, prema Rambujeu je Kosovo moglo biti nezavisno. Odnosi između Kosova i Srbije bi bili bolji. Milošević je za sobom ostavio posledice od kojih se Srbija nikako ne oporavlja“, zaključuje Vlasi.

Željko Bošnjaković

Foto: FoNet / Filip Stevanović

Jelena Đureinović, istoričarka sa Univerziteta u Beču

Srpske vlasti su na bombardovanje reagovalе odmazdom

U okvirima zvanične politike sećanja obeležavaju se izazovi i pobeđe srpske vojske kroz istoriju koji se podvlače pod veoma problematičan koncept oslobodilačkih ratova Srbije. U tu ideju oslobodilačkih ratova koje je Srbija isključivo vodila kroz istoriju, dok nije nikoga napadala, spadaju dva svetska rata ali i ratovi devedesetih. Događaji iz ratne istorije interpretiraju se i obeležavaju kroz jako usku prizmu srpskog herojstva i stradanja, kaže za Danas Jelena Đureinović, istoričarka koja radi na Univerzitetu u Beču, koja se bavi savremenom istorijom Jugoslavije i postjugoslovenskog prostora sa fokusom na kulturu i politike sećanja povodom obeležavanja 25. godišnjice NATO bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije.

Kada su u pitanju ratovi devedesetih, kaže Đureinović, tu najvažnije mesto zauzimaju vojno-policijske operacije Oluja tokom rata u Hrvatskoj i početak NATO bombardovanja, odnosno takozvana bitka na Košarama.

„Dihotomija srpskog naroda kao ili nevine žrtve

ili pravednog heroja karakteristična je za sva državna obeležavanja kao i produkciju medijskih i drugih sadržaja koja prati komemoracije. Ta interpretacija negira širi kontekst u kojem su se ovi događaji desili, postojanje žrtava drugih nacionalnosti kao i ulogu srpskih oružanih snaga kao počinilaca zločina i predstavlja osnovu i za dominantno sećanje na NATO bombardovanje SRJ“, ukazuje Đureinović.

Kako kaže, u NATO bombardovanju je poginuo veliki broj ljudi, ono je prouzrokovalo veliku materijalnu štetu i uništilo važne civilne infrastrukture širom zemlje, te dodaje da ne možemo isključiti ekološke posledice bombardovanja.

„Ako govorimo o neposrednim efektima, srpske državne vlasti su na bombardovanje reagovalе odmazdom i oružane snage su tokom bombardovanja počinile brojne zločine protiv civila albanske nacionalnosti na Kosovu. Za to vreme je režim na teritoriji današnje Srbije organizovao mitinge i vodio medijsku propagandu o stradanju i herojskoj odbrani srpskog naroda protiv nadmoćnog neprijatelja“, podseća Danasova sagovornica.

Marko Čonjagić

Dihotomija srpskog naroda kao ili nevine žrtve ili pravednog heroja karakteristična je za sva državna obeležavanja kao i produkciju medijskih i drugih sadržaja koja prati komemoracije

Foto: Primephoto

Kako dodaje, tu stvarno nema neke promene u politici ili retorici režima Slobodana Miloševića, tadašnjeg predsednika SRJ, i jedina promena je to što se etničko čišćenje albanskog stanovništva drastično pojačava tokom proleća 1999. godine.

„Međutim, NATO operacija je takođe nesumnjivo dovela do Kumanovskog sporazuma kojim je završen rat na Kosovu i počelo povlačenje srpske vojske i policije“, ukazuje ona.

Nedavno su bivši predsednici Češke - Miloš Zeman i Vaclav Klaus - izjavili da je bombardovanje Srbije od strane NATO bila greška. S obzirom da oni nisu prvi niti jedini koji posle četvrt veka dovode to u pitanje, Đureinović ističe da sa današnje tačke gledišta to nije važno.

„U današnjim diskusijama o NATO bombardovanju uopšte nije važno da li je to bila legiti-

timna i legalna operacija, da li je u pitanju greška ili agresija, da li je i zbog čega u pitanju kršenje međunarodnog prava. Izjave stranih državnika ili ocene međunarodnih organizacija i MKSJ bilo da su kritičke ili opravdavaju ope-

raciju, nemaju apsolutno nikakav uticaj na dominantnu interpretaciju NATO bombardovanja u Srbiji“, kaže Đureinović.

U dominantnoj politici sećanja se NATO bombardovanje SR Jugoslavije, dodaje ona, izvlači iz šireg konteksta rata na Kosovu i državne politike Slobodana Miloševića u kojem se ono dogodilo pa se tako na njega gleda kao na agresiju koja je došla ni od kuda sa fokusom na Srbiju i srpski narod kao žrtve.

„Ovakav stav prisutan je sve vreme od početka bombardovanja i nije karakterističan za današnje političke aktore. Pored fokusa na žrtve, druga strana prizme sagledavanja ovog perioda, koje danas dominira politikom sećanja, je stavljanje akcenta na srpske oružane akcije i sukobljavanja tokom 1999. godine kao odbrambene i herojske“, primećuje Đureinović.

Drugim rečima, naglašava naša sagovornica, simplifikovana interpretacija prisutna u javnim diskursima je: NATO je počeo odjednom da bombarduje SRJ, srpski narod je bio nevinna žrtva ali se i hrabro i pravedno branio, kako od strane agresije, tako i od albanskih separatista i terorista.

Đureinović zaključuje i da se broj žrtava preuveličava, te da se često spominju brojevi od preko dve ili dve i po hiljade.

Nora Ahmetaj, ekspertkinja za tranzicionu pravdu, za Danas

U Srbiji se ne pominje da su srpske snage proterale polovinu albanskog stanovništva sa Kosova

Prema podacima FHP, od 13.517 poginulih u sukobu, 10.415 su bili Albanci, 2.197 Srbi, a 528 Romi i druge zajednice. Niko ne poriče da su pojedini pripadnici OVK možda počinili zločine ili potrebu da se suoče sa pravdom

Zločini protiv čovečnosti su bila dela počinjena kao deo rasprostranjenog ili sistematskog napada usmerenog na albansko civilno stanovništvo na Kosovu koji je orkestrirao tadašnji Milošević režim, kao što su ubistva, mučenja, kidnapovanja, nasilni nestanak, masovna deportacija i silovanja zena i muškaraca. Sredinom 1990-ih, tenzije na Kosovu su već bile visoke. Ja sam se pridružila Fondu za humanitarno pravo juna 1996. godine i opsežno sam istraživala i dokumentovala zlostavljanja kosovskih Albanaca. Srpski policajci su, gotovo potpuno nekažnjeno, maltretirali i pritvarali hiljade Albanaca, što je rezultiralo najmanje devetnaest smrtnih slučajeva od fizičkog zlostavljanja u policijskim stanicama samo te godine. Mnogi Albanci su se suočili sa uskraćivanjem pasoša, ograničavanjem putovanja, a oni koji su radili u Zapadnoj Evropi, na povratku bili su premlaćeni i odbijeni im je povratak preko oduzimanja dokumenata. Režim, na čelu sa Miloševićem, uskratio je osnovna prava kosovskim Albancima, kontrolišući sudove i odbacujući dokaze o policijskoj torturi. Povređena su prava na slobodu udruživanja, govora i obrazovanja, uz ograničenja medija na albanskom jeziku i kontinuirano zatvaranje i premlaćivanje učenika i nastavnika, te uvođenje aparthejda u školama. Sloboda kretanja je takođe bila ograničena... NATO ofanziva je nastala kao odgovor na finalni talas etničkog čišćenja koje su pokrenule srpske snage protiv kosovskih Albanaca 1998. i 1999 - kaže za Danas Nora Ahmetaj, ekspertkinja za tranzicionu pravdu.

U Srbiji se sve vreme govori o neopravdanosti NATO bombardovanja. Kako razumete argumentaciju koja stoji iza toga?

- Bojim se da srpski narod još uvek živi u stanju poricanja. Neki članovi Miloševićeve stranke su i dalje na vlasti, a poznata nacionalistička retorika i dalje preovladava. Vladina linija prema

Foto: EPA / Milan Puntik

vazдушnim udarima NATO-a nije se promenila tokom poslednje dve i po decenije. (Napadi su bili nezakoniti; smrt srpskih civila nije bila opravdana; narušen je suverenitet zemlje; i tako dalje). Nikad se ne pominje da su srpske snage proterale skoro polovinu albanskog stanovništva sa Kosova. U zvaničnim govorima se sve vreme seća da je Srbija bombardovana, ali se ne pominje zašto je Srbija bombardovana. Ovo je agonija za Srbiju i bojim se da će još dugo trajati dok nove generacije ljudi ne budu tražili neki odgovor za nepravdu koja je učinjena u prošlost u njihovo ime, i dok na vidiku ne dolazi generacija novih političara. Takođe, mediji u Srbiji i mnogi politički lideri ostaju u stanju poricanja nedavne prošlosti zemlje, a istoričari ne daju sve od sebe.

Bili smo zaglavljani u svojim kućama čekajući da umremo

Mesec mart donosi mi miris rata. Urezano mi je u pamćenje i prolećni vetar pomešan sa zimom zimom podseća me kako je bilo od 1999. godine. Kada su počela bombardovanja, bili smo zaglavljani u svojim kućama čekajući da umremo, bez slobode kretanja. Uveče 28. marta, kada sam razgovarala sa Natašom Kandić telefonom i kada sam joj rekla da sada ne mogu da izađem da istražujem, te čekam da neko dođe kući da me kidnapije ili bije, rekla sam joj da ne želim da umrem niti da budem žrtva, a počelo je ubijanje advokata i aktivista od strane srpskih snaga. Učinila je nemoguće i došla je u Prištinu da me izvede sa bratom i kolegama iz kancelarije. Period pre kao i za vreme bombardovanja podseti me ne samo na nasilje koje sam istraživala i dokumentovala radeći za Fond, već i na podršku koju sam dobila ne samo od međunarodnih prijatelja i kolega, već i od onih u Beogradu i šire regije. Ono što me je tada dalo nadu i motivisalo da radim na polju ljudskih prava bila je i solidarnost koju sam našla ne samo među svojim kolegama u Beogradu tokom bombardovanja, već najviše među ženama u crnom, sa kojima sam bila povezana od 1996. godine. Kod njih sam našla sklonište svaki put za vreme kada sam prolazila kroz teške faze rada na terenu. Najveću emocionalnu podršku našla sam u ŽUC-u i dopisujući se sa njima. Čak i kada sam napustila Kosovo i nastavila da radim sa žrtvama u Crnoj Gori, Mađarskoj i Albaniji tokom bombardovanja, moja porodica je ostala na Kosovu. Redovno ih je posećivala Nataša Kandić, a telefonski pozivi i podrška koju su aktivistkinje žena u crnom davale mojim roditeljima dale su im hrabrost da prežive.

Takođe, uvreženo je mišljenje da su zbog zločina odgovarali samo Srbi a ne i kosovski Albanci, odnosno da „zapadne sile“ ne prepoznaju te zločine. Kako komentarišete takve navode, odnosno kako ih doživljavate?

- I u Srbiji i na Kosovu, elitna politika je u velikoj meri uticala na političko mišljenje i medije od kraja rata 1999. Štaviše, na obe strane, videla sam kako događaje iz prošlosti svi različito čitaju i tumače. Bilo to ljudi na vlasti ili u institucijama, dok presude Haškog tribunala ili čak lokalnih sudova koje se odnose na ratne zločine i dalje čita neobično mali broj entuzijasta ili naučnika, pa mediji i mnogi političari, opštoj populaciji predstavljaju da serviraju iskrivljene informacije. Haški Sud je optužio šestoricu Albanaca, uključujući bivše komandante OVK Ramuša Haradinaja i Fatmira Limaja, koji su oslobođeni optužbi. Ukupno, oko 215 osoba optuženo je za ratne zločine na Kosovu od strane ICTY, UNMIK-a, Euleksa i Specijalnog tužilaštva Kosova, iako je samo 71 osuđeno. Skupština Republike Kosovo je 2015. godine osnovala Specijalno tužilaštvo na osnovu međunarodnog sporazuma za suđenje za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti počinjene tokom i nakon sukoba. Bivši predsednik Kosova Hašim Tači, zajedno sa trojicom bivših visokih zvaničnika Oslobođilačke vojske Kosova (OVK), Kadrija Veselija, Redžep Selimija i Jakupa Krasnića, optuženih za zločine protiv čovečnosti i ratne zločine počinjene tokom rata na Kosovu 1998-1999. Čvrsto verujem u važnost pobe

pravde. Stoga je ključno pustiti pravosuđni

sistem da marljivo izvršava svoje dužnosti. Ako su optužbe potkrijepljene, počinioци treba da se suoče sa odgovarajućom kaznom. Za žrtve je od suštinskog značaja da traže i postignu pravdu, omogućavajući svojim porodicama priliku za iz-

lećenje i poštovanje koje s pravom zaslužuju. Prema podacima FHP, od 13.517 poginulih u sukobu, 10.415 su bili Albanci, 2.197 Srbi, a 528 Romi i druge zajednice. Niko ne poriče da su pojedini pripadnici OVK možda počinili zločine ili potrebu da se suoče sa pravdom.

Kako vidite budućnost odnosa dva naroda?

- Moram priznati da, kako vreme odmiče, postajem sve skeptičnija. Možda to ima veze i sa godinama. Posle rata bila sam veći optimista, da će se stvari brzo popraviti. Sada, međutim, vidim da je za to potrebno vreme i mnogo rada kako individualno tako i kolektivno. To je proces koji zahteva vreme i posvećenost svih aktera. Ranije sam mislila da obnavljanje društva i suočavanja sa prošlošću predstavlja teret uglavnom za građansko društvo, sad vidim koliko sam bila naivna. Sada to vidim kao mozaik, gde svi akteri moraju da rade zajedno: institucije, akademska zajednica, istoričari, civilno društvo, žene, muškarci, mladi, međunarodna zajednica, itd. Sada, u situaciji u kojoj se nalazimo, ne znam kuda možemo da idemo osim da nađemo način da koegzistiramo, pošto živimo u istom regionu. Moraćemo da se otvorimo i nađemo modalitete za suživot. Međutim, ne mogu to predvideti u bliskoj budućnosti. ■

NATO na nebu, Milošević na zemlji

Piše Staša Zajović

Foto: Zorana Mandić / ATImages

Moja sećanja na vreme bombardovanja u Beogradu obeležena su slikama tadašnje sveopšte klime homogenizacije, patriotskog jedinstva, uniformnosti i autoviktimizacije, sećam se patriotskih pesama koje su smenjivali verski napevi i spaljivanja američkih i drugih zastava. Žalosne scene, urlikanje „Srbija, Srbija“ ili jedna grupa Roma koji pred američkom ambasadom izražavaju svoju odanost srpskoj državi uzvikujući parole „Život damo, Kosovo ne damo“ i „Kosovo je Srbija“. Povode se za logikom potlačenih: biti na strani jačih od sebe. A da li su bili potlačeni i rok-pevači (od Ramba i Bajage nadalje) na Trgu republike? Ili je to ipak samo sramotno?

Za mene su, međutim, najvažniji bili razgovori koje sam vodila sa prijateljicama iz Prištine, posebno s Norom i njenom majkom Munirom (a ponekad i s Mihane, Mimosom...) kad bih god imala sreću da uspostavim telefonski kontakt. Od njih sam doznala kako niko ne izlazi na ulice, kako ulicama lutaju bande, ljudi pušteni iz zatvora (možda pripadnici paravojnih formacija) koji upadaju u kuće, iseljavaju, kidnapuju, masakriraju, dok ponestaje hrane, ponestaje lekova i dok se živi u mraku. Na kraju je ostao samo jedan telefon, koji bih uspevala da ponekad ipak dobijem. Naknadno sam saznala da su brojni telefoni postali dostupni tek kada bi se stanari iselili (tj. kad su i do proterali sa Kosova).

Doznala sam i da u pojedinim zgradama u Prištini u svojim stanovima komšije Srbi i Albanci pričaju između sebe, a ponegde su se i dogovorili da će Srbi braniti i štiti albanske komšije ako dođe policija, a ovi srpske komšije će činiti jednako ako dođe UČK. Ovaj mali ljudski geto bio je od neprocenjive vrednosti.

A svakim danom je sve gore, navodno je počela „druga faza“. Glasine se šire, ali ja znam da ova zavera lokalnog i globalnog militarizma opasno sužava prostore za nas i da uskoro neće ni biti ikakvog prostora. Kako da

se optuži globalni militarizam a da se istom merom (pa i više) ne optuži i ovaj lokalni, nacionalsocijalističko-radikalni militarizam? Ili: kako osuditi bombardovanje a da se prečute masakri, represija i užas etničkog čišćenja na Kosovu?

Osećala sam mučninu, nemoć i stid. Rekla sam da će - kad se sve to završi - svi Albanci i Albanke možda zaključiti da mi više nemamo pristup na teritoriju Kosova. A istovremeno sam osećala brigu mojih sagovornica (i drugih prijateljica i prijatelja iz Prištine) da nas ničim ne povrede, da ne upute nijedan komentar ili pitanje koje bi moglo da proizvede osećanje krivice. Ohrabrivale me je što u takvim okolnostima naše prijateljstvo nije dolazilo u pitanje. Oni su znali da smo i mi ranjivi i da sam ja ranjiva, i tako nisu hteli da govore i šta što bi moglo da produbi moju ranjivost.

Želela sam tih dana - a valjda sam i uspevala - da sačuvam zdrav razum, i - a to je najvažnije - kritički stav. To znači: i protiv NATO pakta i protiv Miloševića. Osnajivala me je čvrsta solidarna veza među antimilitarističkim aktivistkinjama i aktivistima u svetu, atmosferu te solidarnosti sam zaista osećala u našim krugovima u Beogradu, i to je hranilo moju energiju. Ponekad sam ipak, obuzeta osećanjem stida, pomislila da treba da nestanem, da svi treba da nestanemo.

Ostaje otvoreno pitanje da li se mir može postići ratom. Moj je odgovor jednoznačan: mir se može postići samo mirom, a to znači da se vojna intervencija ne može opravdati, bez obzira na sve užase koje su proizveli Milošević i njegovi sledbenici, uključujući i najgore među njima, radikale (čiji su učenici danas na vlasti). Oni se danas ponose svojim zločinima i zločinima svojih prethodnika. Nikad neće naučiti značaj stida. A stid je, kako to reče Agamben, ništa manje nego temeljni osećaj da se bude subjekat.

Autorka je koordinatorka Žena u crnom

Foto: EPA / Srdan Suljić

Kako da se optuži globalni militarizam a da se istom merom (pa i više) ne optuži i ovaj lokalni, nacionalsocijalističko-radikalni militarizam? Ili: kako osuditi bombardovanje a da se prečute masakri, represija i užas etničkog čišćenja na Kosovu?

Sagovornici Danasa o iseljavanju i egzodusu Srba sa Kosova nakon NATO intervencije, kao i 25 godina posle

Srbi su posle bombardovanja odlazili zbog osvete Albanaca, a potom zbog loše politike Beograda

Neposredno nakon NATO bombardovanja SR Jugoslavije 1999. godine, nastupilo je iseljavanje Srba sa Kosova masovnije i od onog tokom martovskog pogroma 2004. godine. Prema procenama UNHCR-a, Crvenog krsta i međunarodnih vlasti, Kosovo je tada napustilo između 200 i 250 hiljada Srba i nealbancu. Iseljavanje Srba nastupa u talasu, za vreme i neposredno nakon povlačenja srpske vojske i policije.

Međunarodne trupe, čiji je zadatak bio da uspostave mir, dolaze su na Kosovo, a vraća se i između 700 i 800 hiljada Albanaca prethodno proteranih u Severnu Makedoniju i Albaniju od strane režima Slobodana Miloševića.

Na Kosovo ulaze i preostale Jedinice OVK. „Povlačenjem vojske i policije, svakako i onih koji su činili ratne zločine, srpski narod i drugi nealbanci, pre svega Romi, ostaju nezaštićeni. Međunarodne trupe nisu bile pripremljene da zaštite civilno stanovništvo, uz srpske snage koje su se povukle, nastaje bezbednosni vakuum i nezakonje. Stradaju Srbi, kidnapuju se, pale im se kuće i imovina i proteruju ih“, priča za Danas Tatjana Lazarević, urednica informativnog portala sa severa Kosova, KoSev.

U tom periodu neposredno nakon bombardovanja, kako dalje navodi Lazarević, ekspresno su etnički od Srba očišćeni svi gradovi osim Kosovske Mitrovice.

Prema njenom mišljenju, to pokazuje da se istorija ciklično ponavlja.

„Od '99. diskriminišu se Srbi, tokom devedesetih diskriminirani su Albanci, od 70-ih do dolaska Miloševića, Srbi. Pre toga je istorija za oba naroda bila teška sa uzajamno suprotstavljenom interpretacijom istorijskih činjenica i doživljaja“, kaže Lazarević.

Nasilje između Srba i Albanaca, kako to vidi naša sagovornica, dramatično se pojačalo sa samim početkom bombardovanja.

„Čine se teški zločini nad Albancima, paralelno sa bombardovanjem koje se dešava. Nakon ulaska međunarodnih trupa koje garantuju mir - zločini se usmeravaju prema Srbima“, priča Lazarević.

Rat na Kosovu je počeo leta 1998. godine, i u samom startu se čine teški zločini. Miloševićev policijski državni aparat biva posebno represivan prema Albancima, OVK, tada proglašen za paramilitarnu terorističku organizaciju iz zasede ubija policajce, uglavnom Srbe i Crnogorce.

„U Metohiji i drugim delovima Kosova OVK već tada kidnapuje pojedine Srbe. Odmah posle bombardovanja, preostali Srbi i Crnogorci postaju limeni golubovi za odstrel“, ističe Lazarević.

Glavnim krivcima za sve ove zločine i sa jedne i sa druge strane La-

Povlačenjem vojske i policije, svakako i onih koji su činili ratne zločine, srpski narod i drugi nealbanci, pre svega Romi, ostaju nezaštićeni, kaže Tanja Lazarević

zarević smatra kriminalce, šoviniste i „strukture sa zlim namerama“.

„Strukturalno to izgleda ovako: krivci su vlast u Beogradu, tadašnja srpska i jugoslovenska, preko svojih saveznih, republičkih i pokrajinskih struktura, militarno i radikalno krilo Albanaca (OVK) i delovi međunarodni arene koji nisu ultimativno gradili mir“, smatra Lazarević.

Isak Vorgučić, novinar i vlasnik Radija KIM, priseća se za Danas raspoloženja među Srbima na Kosovu neposredno nakon bombardovanja. Kaže da su mnogi Srbi tada znali da će prethodno proterani Albanci po povratku na Kosovo „krenuti sa osvetama“.

„Srbi koji su u to vreme živeli na Kosovu su vrlo dobro znali šta se dešavalo i šta bi mogli da očekuju ako se vrate Albanci pa je to verovatno jedan od razloga što su odlučili da se ise i da ne čekaju Albanca da se vrate, i da samim tim budu dovedeni u opasnost“, priča Vorgučić.

Kaže da su neposredno nakon bombardovanja Srbi bili jako nebezbedni i da su se dešavali mnogi zločini prema njima.

Postoji problem povezanosti naprednjačkog režima sa kriminalom i ističe slučaj „Banjska“ kao najsvežiji događaj koji je ovo pokazao, ističe Isak Vorgučić

„Srbe su ubijali po ulicama, kidnapovali ih, mnogi ni dan-danas nisu pronađeni i vode se kao nestali. Nakon toga Srbi su se izolovali u enklavama koje je u to vreme vrlo predano štiti KFOR pa kasnije sve manje. Danas enklave nemaju zaštitu vojske, samo policije, ali to ne znači da se situacija relaksirala i da sada između Srba i Albanaca nema problema“, navodi Vorgučić.

Kaže da je potpuno svedjedno koji se vremenski period uzme u obzir, odnosi između Srba i Albanaca na Kosovu su uvek bili „krajnje zategnuti“.

„Bilo to devedesetih ili u novije vreme, odnosi između Srba i Albanaca su katastrofalni. Ni među srpskim ni među albanskim rukovodstvom ne postoji ni neki interes, neki pomak, neki nagoveštaj, da bi oni hteli da se posvete poboljšanju odnosa dva naroda“, smatra Vorgučić.

Prema njegovom mišljenju, loši međunarodni odnosi koriste političkim elitama Prištine i Beograda kako bi prikrili probleme koji zaista muče građane Kosova, a to su ekonomija, obrazovanje i zdravstvo.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je na obeležavanju 20. godišnjice Martovskog pogroma izjavio da proterivanje Srba sa Kosova istom žustrinom traje i danas.

Naši sagovornici su saglasni da Srbi već decenijama konstantno napuštaju Kosovo, nekad u većoj a nekad u manjoj meri.

A kakva je situacija bila u prethodnoj deceniji, i malo više, za vreme vladavine Srpske napredne stranke.

„Prvih godina vladavine SNS-a Srbi sa severa se nisu toliko selili. Veštačkom slikom pseudodržavništva hiperbolizovana je slika da Srbi jača“, priča Tatjana Lazarević.

Ipak, kako kaže, na terenu se dešavalo nešto potpuno suprotno i poprimilo sada već nepovratni efekat.

„Jedna po jedan srpska institucija se gasila i njen ljudski i imovinski resursi prelazili su u kosovski sistem, sistem države koju Srbija formalno ne priznaje, ali kojoj predaje takve resurse“, kaže Lazarević.

Kaže da se paralelno povećavao broj srpskih zastava i broj zaposlenih u onim srpskim institucijama koje i dalje postoje, ali da je Srbija gubila ingerencije u drugim strukturama.

„Sada kada se takva politika ogoljuje sa novim elementom, radikalnim vlastima Samoopredeljenja, primetan je odliv ljudi“, ističe Lazarević.

Za period naprednjačke vlasti ne postoji precizan podatak o tome koliko se Srba odselilo sa Kosova, ali prema procenama nekih NVO taj broj iznosi oko 40.000.

Isak Vorgučić naglašava da ipak postoji jedna stvar koju Beograd dobro radi, a to je finansiranje zdravstva i školstva.

„U tom smislu veoma znači podrška Beograda, i Beograd i nema izbora osim da to podržava jer ga obavezuje i ustav i ustavni zakoni“, kaže Vorgučić.

S druge strane, kako dalje priča naš sagovornik, postoji problem povezanosti naprednjačkog režima sa kriminalom i ističe slučaj „Banjska“ kao najsvežiji događaj koji je ovo pokazao.

„To je jedan važan adut u rukama Kurtija, koji gde god pokuša da ga učutkaju time da ne radi dovoljno da popravi položaj Srba on 'izvadi' Banjsku“, priča Vorgučić.

I kao još jedan veliki problem navodi institucije.

„Srbi ne mogu da imaju stabilne institucije na Kosovu, i ovde nemaju neku perspektivu. Ta perspektiva nije najsajajnija ni kada odu sa Kosova u Srbiju, ali barem postoji ta sloboda kretanja i ne postoji opasnost da će vas neko vređati ili napasti zato što govorite srpski na ulici“, zaključuje Vorgučić.

Željko Bošnjaković

Srbija i Kosovo – 25 godina od 1999.

Piše Dragan Popović

Kosovo je od 1999. godine i poraza Miloševićeve ratne politike neraskidivo vezano za budućnost Srbije. Zemlja bez regulisanih granica, i što je još važnije, sa otvorenim kriznim žarištem koje potencijalno može da preraste u oružani sukob, svakako ne može da računa na normalan politički i ekonomski razvoj. Od rešavanja pitanja Kosova zavisi mnogo toga, uključujući i evropske integracije bez kojih je ekonomski i međunarodni položaj Srbije vrlo težak i neizvestan. Čak i bez integracija, ozbiljni investitori teže se odlučuju za dolazak u zemlju koja je stalno na ivici mogućeg oružanog sukoba. U svetlu nedavne ruske agresije na Ukrajinu i poremećenih odnosa Zapada i Rusije, pitanje odnosa Srbije i Kosova postalo je još važnije, jer je Zapad s pravom prepoznao u ovom sukobu potencijalnu opasnost da Putin, koristeći svoj uticaj u Srbiji i regionu, izazove još jedan evropski rat. Zato su ovi odnosi predmet različitih vrsta pregovora u poslednje dve decenije. Ti se pregovori vode u različitim okvirima i sa raznim posrednicima, nekada su javni, nekada tajni, ali nikada nisu prestajali. Ipak, rezultati su veoma slabi. Štaviše, čini se da je danas postizanje kompromisa dalje nego ikada, još od proglašenja nezavisnosti Kosova 2008. godine.

Kada su u pitanju pregovori oko Kosova, najveći problem Srbije je postavljeni cilj kog se, u manjoj ili većoj meri, drže gotovo sve srpske vlade od 2004. Taj cilj svodi se na pokušaj da se ospori nezavisnosti Kosova tako što se Kosovo sabotira na međunarodnoj sceni, od sprečavanja prijema u Savet Evrope i druge političke i ekonomske organizacije, pa sve do pokušaja da se kosovskim sportistima onemogući učešće u međunarodnim takmičenjima. U centru pažnje srpskih vlasti i pregovarača gotovo uvek su bile stvari poput korišćenja zastave i grba, upotrebe naziva Kosovo i sličnih simboličkih stvari koje nikakav uticaj nisu imale na život ljudi. Štaviše, svi ovi pokušaji vodili su ka sve većem neprijateljstvu koje su građani Kosova, osujećeni da normalno putuju, trguju ili da

se raduju uspesima svojih sportista, osećali prema Srbiji i prema svojim sugrađanima srpske nacionalnosti. Sve što je Srbija radila radalo je reakciju na drugoj strani i jačalo je albanski nacionalizam, izolacionizam i politiku samoviktimizacije albanskog naroda. Na kraju su u opticaj pušteni i narativi o etničkom razgraničenju i razmeni teritorija između Srbije i Kosova. Ova opasna politika koja može ceo Balkan da

pretvori u bure baruta još uvek nije do kraja odbačena i s vremena na vreme se i dalje poteže od strane raznih aktera bilo u Srbiji ili u inostranstvu.

Fokus Srbije na teritorije stavio je prirodno u drugi plan ljude na Kosovu, uključujući srpsku zajednicu koja se sve vreme oslanja na Srbiju. Taj je oslonac potpuno prirodan i očekivan zahvaljujući višedecenijskoj politici zvanične Srbije da je povratak Kosova pod vlast Srbije moguć. To je Srbe sa Kosova stavilo u nemoguću situaciju da iščekuju povratak Srbije i u međuvremenu zbog toga odbijaju integraciju u kosovsko društvo iako im to nanosi ozbiljnu štetu. U tom čekanju prošle su mnoge prilike kada je srpska zajednica mogla da dobije zaštitu svog položaja, posebne privilegije i garancije koje bi joj omogućile normalniji život na Kosovu. Umesto da se pregovori vode oko upotrebe jezika, bezbednosti srpske zajednice, otvaranja škola i univerziteta na srpskom, rada sudova i ustavnog položaja srpske zajednice, oni su se fokusirali na besmislice tipa zvezdice uz

civilno društvo pokušalo je da otvori druge kanale komunikacije, da skrene pažnju na suštinske, životne teme, ali bez volje države to nije ni lako, niti je dovoljno efikasno. Iako naponi civilnog društva nisu urodili velikim rezultatima, ipak su uspeali da dovedu do uspostavljanja nekih mostova i do bar delimičnih kontakata dva društva. U situaciji kada je govor mržnje prisutniji nego ikad, kada je politika međunarodnih donatora

vrlo blagonaklona prema autoritarnim vlastima i nimalo spremna da rizikuje ulaganjem u malo hrabrije poduhvate civilnog društva, kada su vlasti otvoreno neprijateljske prema građanskim pokretima, nije mala stvar da je bar deo sektora ostao da se bavi suštinskom normalizacijom odnosa Srba i Albanaca, bez koje je sve drugo besmisleno i iluzorno. Činjenica da je i danas teško organizovati festival „Mirdita, dobar dan“ u Beogradu, govori koliko je situacija zatvorena mržnjom indukovanom iz vrha vlasti, ali i koliko je nedovoljno moćno civilno društvo kada mora da deluje u ovakvim, gotovo gerilskim uslovima.

Predsednik Srbije pred osnovcima sa Kosova, 17. marta, 2024. veliča teroristički napad u Banjskoj

U situaciji kada je govor mržnje prisutniji nego ikad, kada je politika međunarodnih donatora vrlo blagonaklona prema autoritarnim vlastima i nimalo spremna da rizikuje ulaganjem u malo hrabrije poduhvate civilnog društva, kada su vlasti otvoreno neprijateljske prema građanskim pokretima, nije mala stvar da je bar deo sektora ostao da se bavi suštinskom normalizacijom odnosa Srba i Albanaca, bez koje je sve drugo besmisleno i iluzorno

Posledica strategije nesrećno izabrane pre mnogo decenija, a koja se svodi na tretiranje Kosova kao mita i simbola, danas se pre svega ogleda u vrlo lošem položaju srpske zajednice, ali i u očiglednom trendu smanjenja broja Srba na Kosovu. Održavanje konflikta niskog intenziteta, uz povremeno izazivanje vrlo opasnih incidenata kakva je bila Banjska prošle godine, prirodno dovodi do toga da ljudi odlaze. Niko ne želi da rizikuje budućnost sopstvene porodice zbog maglovitih političkih interesa formulisanih u glavama političke elite koja svakako sedi u Beogradu i ne rizikuje ništa. S druge strane, i Albanaca je sve manje, kao uostalom i svih drugih građana bilo koje balkanske zemlje. Sa područja koje smo sami napravili buretom baruta, ljudi odlaze u sigurnost demokratskih zemalja. Uskoro će ovo svojevrsno „glasanje nogama“ da učini besmislenim sve pregovore oko teritorija, pošto ni na jednoj od tih famoznih teritorija ljudi više neće biti.

Autor je direktor Centra za praktičnu politiku

Gurke trupe britanske vojske patroliraju pored spaljene kuće etničkih Srba u Kosovom Polju, sreda, 24. mart 2004.

Foto: FoNet / Milica Vučković

Foto: @buducnostsrbijev

Prvi samostalan međunarodni nastup Crne Gore nastao je tokom NATO bombardovanja

Bilo je struktura koje su se svrstale uz Beograd i priželjkivale veća razaranja

Iako se danas u javnosti akcenat uglavnom stavlja na rat Srbije protiv NATO pakta, u tom ratu, kao deo Savezne Republike Jugoslavije učestvovala je i Crna Gora. Od raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, odnosno osnivanja SRJ aprila 1992. godine, do početka bombardovanja 1999. godine, dve „ravnopravne republike“ umnogome su promenile međusobni odnos i pojedinačni odnos sa inostranstvom.

Sa srpske strane cilj je, od početka formiranja SRJ, bila jaka jedinstvena država, dok je za crnogorske strane dolazio zahtev za temeljno federalnom zajednom dve republike, poput onog koji je pre donošenja Ustava SRJ 1992. uputio tadašnji predsednik Crne Gore Momir Bulatović, a koji bi uključivao jednaku ulogu u zakonodavnim i izvršnim telima, ali i zahtev koji bi se potpuno uklapao u ideju Slobodana Miloševića o SRJ koji će narednih godina takođe zastupati Bulatović. Ličnost koja je ostala dosledna u svojoj politici o suverenoj Crnoj Gori, kroz

godine koje su prethodile bombardovanju ali i u toku samog rata, bio je Milo Đukanović, najpre premijer, a zatim i predsednik CG.

Predsednički izbori, održani 1997. godine definisali su političku podeljenost Crne Gore koja će činiti pozadinu na kojoj će se odvijati sve političke borbe pre i u vreme bombardovanja. Na tim izborima, Đukanović je izabran za predsednika, dok je Bulatović par meseci nakon toga izabran na funkciju premijera vlade SRJ. Sukob Đukanovića i Bulatovića, policije i vojske, odnosno republičkog i saveznog nivoa pratiće Crnu Goru sve do pada Miloševićevog režima.

Istoričar i asistent na Fakultetu za humanističke studije Univerziteta „Donja Gorica“ Miloš Vukanović objašnjava da je bombardovanje SRJ počelo u trenutku kada su tenzije u Crnoj Gori između Đukanovićeve vlasti i promiloševićevske opozicije bile na vrhuncu.

„Sukob na Kosovu dodatno je zaoštrio tenzije, pogotovo na relaciji vojske i policije. U Crnu Goru se silvalo na desetine hiljada

izbeglica sa Kosova, kao i značajan dio srpske opozicije i srpskih medija,“ kaže Vukanović i dodaje da je postojao objektivni strah da će Milošević iskoristiti ratno stanje i izazvati prevrat ili nemire poput nasilnih protesta iz januara 1998. godine, iako je međunarodna podrška Đukanoviću rasla.

„Samim tim Crna Gora je na početku bombardovanja predstavljala problem u Miloševićevoj jednačini, za koju nije postojalo jednostavno rješenje,“ smatra Vukanović. Iako nema konkretnih podataka, naš sagovornik ističe da postoji teza da je udarom projektila na Crni Rt kod Sutomora zapravo započelo NATO bombardovanje Savezne Republike Jugoslavije.

Kako kaže, „Ciljevi NATO bombardovanja u Crnoj Gori su bili skoro isključivo vojni. Kažem skoro isključivo jer je nepreciznost određenih napada dovela do uništenja civilnih objekata i žrtava ali ključna industrijska i transportna infrastruktura, poput Luke Bar, pruge i mostova, nije gađana. Bombardovana je Luštica kod Herceg

Novog, kasarna kod Danilovgrada, aerodrom i hangari oko Podgorice.“

Ono što je potrebno posebno istaći jeste bombardovanje mosta u varošici Murino. „Tragično, prilikom bombardovanja ovog mosta poginulo je šest civila, od kojih troje djece od 9, 12 i 13 godina. Tragedija u Murinu je uz Kaluđerski laz kada je Vojska Jugoslavije pucala na izbjegličku kolonu kosovskih Albanaca, najteža epizoda ovog sukoba. Pored šest žrtava u Murinu, kao posljedica bombardovanja, Fond za humanitarno pravo navodi još jednu civilnu žrtvu iz Tuzi, kao i jedno vojno lice iz Srbije koje je poginulo u Danilovgradu, i jedno vojno lice iz Podgorice koje je u istom gradu stradalo. Dodatno, prema istom izvoru, najmanje četvoro vojnih lica iz Crne Gore stradalo je na prostoru Srbije,“ navodi sagovornik.

Kada govorimo o stavovima crnogorskog rukovodstva i građana u vreme rata treba naglasiti da je postojao veliki broj pristalica obe politike, i savezne i republičke.

Ko su bili i gde su danas kosovski Albanci koji su pregovarali u Rambujeu

Albanska delegacija u Rambujeu okupila je borce za albansku nezavisnost različitih profesija, koji su u godinu pre ovih pregovara bili mahom deo protesta albanskih studenata, ali su im se putevi u godinama nakon Rambujea, tokom rata i nakon njega, razilazili.

Predvodnik delegacije kosovskih Albanaca bio je Hašim Tači.

Ovu delegaciju su činili su i Ibrahim Rugova, Veton Suroi, Azim Sulja, Hidajet Hiseni, Bajram Kosumi, Bljerim Šalja, Bujar Bukošli, Edita Tahiri, Fehmi Agani, Idriz Ajeti, Jakup Krasnići, Mehmet Hajrizi, Ram Buja, Redžep Čosja i Džavit Haliti.

Hašim Tači bivši je oficir i jedan od vođa terorističke OVK-a, a trenutno se nalazi u Haškom tribunalu zbog suđenja za zločin protiv čovečnosti i ratne zločine. Odrastao je u Srbici, gde je OVK i nastala, a filozofiju je studirao na prištinskom Univerzitetu. OVK se pridružuje 1993. godine, a šest godina kasnije postaje vođa najmoćnije frakcije ove organizacije. Nakon rata na Kosovu i Metohiji se pridružio pridružio privremenim institucijama samouprave koje je uspostavio UNMIK, odnosno Vlade jedinstva. Bivši je predsednik Demokratske partije Kosova, a 2008. biva potpisnik Deklaracije o nezavisnosti Kosova i prvi predsednik kosovske Vlade. Zatim, 2016. postaje predsednik. Tokom ratnih godina bio je politički rukovodilac OVK. Kada je Demokratska partija Kosova pobeđila na parlamentarnim izborima i kada je izabran te 2008. za pre-

mijera, u februaru je Kosovo proglasio suverenom i demokratskom nezavisnom državom. Angažovan je bio u Narodnom pokretu za Republiku Kosovo, a zatim je od 1990. tri godine bio lider studentskog pokreta, a oktobra 1999. osniva Partiju za demokratski progres Kosova, da bi 2000. bio izabran za predsednika DPK.

Jedan od osnivača OVK, potom funkcioner DPK, „politički otac“ Hašima Tačija, Azem Sulja („Veliki ujak“), takođe se našao u delegaciji u Rambujeu. Dovođen je u vezu sa ubistvima novinara, nezakonitim prisvajanjem zemljišta srpskih porodica sa Kosova, pronevere novca u Švajcarskoj, gde je od 1994. živio u egzilu. Upravo u Rambujeu Sulja je pretio uglednom albanskom novinaru Mero Bazeu da će mu „odseći glavu“, po svedočenju samog Bazeu. Više puta zatvaran, ali je oslobođen i pred kosovskim i pred švajcarskim organima. Hag ga smatra saučesnikom u zločinima OVK nad Srbima, Romima i Albancima proglašenim za „izdajnike“, „špijune“ i „kolaborante“.

Veton Suroi albanski je publicista, novinar i političar. Zbog oca koji je bio ambasador SFRJ u Španiji i nekoliko zemalja u Latinskoj Americi, Suroi je proveo deo života u ovom španskom govornom području. Osnivač je i bivši predsednik stranke Reformistička partija ORA, koja se 2010. utopila u DPK. Suroi je osnivač dnevnog lista Koha Ditore, a nekoliko godina, pred ulazak u političke vode, bio je i glavni urednik ovog medija.

Hidajet Hiseni studirao je novinarstvo i diplomatiju, kao i francusku književnost i jezik na prištinskom Univerzitetu. Radio je kao novi-

Pogled iz vazduha snimljen u utorak, 15. juna 1999, na prištinski PTT koji je uništen NATO bombardovanjem

Foto: EPA / Russell Boice Reuters POOL

nar u dnevnom listu „Rilindja“. Pre toga bio je član ilegalnog nacionalističkog albanskog pokreta, i jedan od idejnih tvoraca protesta 1981. godine. Politički zatvorenik od 1981. do 1991. godine. Kao poslanik nastupao je ispred Demokratske partije Kosova, a 2014. godine pridružio se Pokretu Samoopredeljenje. Živi u Prištini sa svojom porodicom.

I Bajram Kosuni bio je politički zatvorenik, sa svojim 25 godina našao se u niškom zatvoru zbog učešća u demonstracijama albanskih studenata autonomiju Kosova. Odslužio je skoro deset godina, a zatvorske dane iskoristio je i da osmisli delo koje je 40 godina kasnije objavio pod nazivom „Imaginarna enciklopedija“ u formi eksperimentalnog romana. Podržavao je OVK, ali nije uzeo nosio oružje niti uniformu. Od 2005. godine bio je na mestu premijera, nasledivši na tom mestu Ramuša Haradinaja koji je podneo ostavku nakon što Hag podigao optužnicu za

ratne zločine protiv njega. Godinu dana kasnije Kosuni daje ostavku usled nepopularnosti u narodu, a na tom mestu menja ga Agim Čeku.

Bujar Bukošli, po profesiji urolog, bio je predsednik samoproglašene Prve Republike Kosovo između 1991. i 2000. godine, a potom ministar zdravlja u drugoj Republici Kosovo. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i jedan je od osnivača Demokratskog saveza Kosova, kada je izabran za vođu stranke.

Edita Tahiri, bivša je zamenica premijera, a vodila je i nekoliko ministarstva, poput onog za spoljne poslove. Sedam godina bila je glavni pregovarač Prištine u dijalogu sa Beogradom, uz posredstvo EU. Predsednica je Demokratske alternative Kosova. Diplomirala na Harvardu.

Vojin Radovanović

Miloš Vukanović:
Stav crnogorskog rukovodstva je bio da se po svaku cijenu izbjegn timerazaranja ali i mobilizacija

„Stav crnogorskog rukovodstva je bio da se po svaku cijenu izbjegn timerazaranja ali i mobilizacija. Insistiranje na ova dva principa dovelo su odnose sa Beogradom do usijanja,“ ističe Vukanović. Kao ključni, a „relativno zaboravljen“ događaj on naglašava usvajanje zajedničke Deklaracije u Skupštini Crne Gore o miru i toleranciji svih parlamentarnih partija 26. marta 1999. godine. Kako kaže, neki istoričari smatraju da je time izbegnut građanski rat u Crnoj Gori, a simptomatičnim smatra davanje podrške deklaraciji od strane raznih društvenih faktora poput mitropolita Amfilohija Radovića, jer to govori, „da je situacija bila napeta ali i da je postojala jaka volja za konsenzusom da ne dođe do sukoba.“

„I pored toga bilo je političkih i društvenih struktura koje su se svrstale uz Beograd, i koje su veoma slikovito prizivala i priželjkivala veća razaranja u Crnoj Gori. Kako su danas pripadnici tih struktura na vlasti u Crnoj Gori, veoma je interesantno kako se njihov narativ mijenja u odnosu na protekle dvije decenije,“ kaže Vukanović. Na pitanje kako je sam rat doprineo okretanju Crne Gore od Srbije Vukanović kaže da je kolektivna odluka vlasti i opozicije u Crnoj Gori da radi na smirivanju strasti i smanjivanju potencijaln timerazaranja bila presedan u odnosima Beograda i Podgorice u poslednjoj deceniji XX veka.

„Naime od 1991. godine crnogorske vlasti, ali i širi djelovi društva, su bespogovorno podržavali sve vojne avantura Miloševićeve vlasti. Samo par godina nakon završetka sukoba u Hrvatskoj i BiH, preovladao je relativno širok koncenus o zaštiti sopstvenih interesa i de facto otkazivanju poslušnosti,“ ističe naš sagovornik. Sa druge strane, na pitanje kako je srpsko rukovodstvo doprinelo odvajanju Crne Gore, Vukanović tvrdi da su velike posledice na javno mnjenje ostavili „ponašanje Miloševićevog režima, odnosno agresivne provokacije sa zatvaranjem granica i blokadom humanitarne pomoći, medijskom hajkom, prijetnje nasilnom mobilizacijom kao i velika zastupljenost glasina o maltretiranju civila od strane Vojske Jugoslavije, ali i glasina o namjeri da se izazovu sukobi u Crnoj Gori.“

Govoreći o posledicama NATO bombardovanja u Crnoj Gori, naš sagovornik objašnjava da je iz tog rata Crna Gora izašla sa novom sigurnošću, savezništvima i uspehom vlasti da sačuva Crnu Goru od većih razaranja. „Spoljnopolitičke aktivnosti republičkih vlasti u Podgorici tokom NATO bombardovanja predstavljaju prvi značajniji samostalan nastup na međunarodnoj sceni,“ kaže Vukanović.

Mladen Ilić

Izvodi iz knjige „Danas uprkos njima“ autora Grujice Spasovića, prvog glavnog urednika našeg lista, o medijskoj situaciji za vreme bombardovanja

Cenzori su bili: Aleksandar Vučić, ministar za informisanje...

Kad je počelo bombardovanje, 24. marta 1999. uveče, povukli smo iz štamparije sutrašnji broj. Ujutro smo održali sastanak kome su prisustvovali članovi kolegijuma, upravnog odbora, gotovo svi osnivači i mnogi novinari. Proglašeno je ratno stanje, obavešteni smo da će list svaki dan biti cenzurisani.

Dramatični višedecisovski sastanak potvrdio je da je redakcija podeljena. Izlaziti ili ne? Bio sam među onima koji su smatrali da privremeno treba obustaviti štampanje lista. Cenzura je krajnje poniženje i sušta negacija posla kojim se bavimo. Vlast nam je otvoreno pretila da ćemo - ukoliko prestanemo da izlazimo - biti regrutovani i poslani na Kosovo, da radimo u Jedinstvu, dnevniku na srpskom jeziku, a nakon rata, kad, je li da, pobeđimo agresore, nećemo dobiti licencu za izdavanje lista. Nevladine organizacije i nezavisni sindikati tražili su da nastavimo s radom, jer su jedino u Danasu mogli da računaju da će biti objavljena njihova saopštenja i akcije otpora bezumlju. Uz sve to, rad u Danasu bio je jedini izvor prihoda za stotinak porodica, ma koliko da su plate i honorari bili bedni i neredovni.

Na kraju, prihvatio sam argumente većine koja je bila za nastavak izlaženja i u novim uslovima. Kako nismo mogli ni da sanjamo da će sve to trajati čitava tri meseca, već smo mislili da će se sve završiti za nekoliko dana, odlučili smo da list ide na osam strana, samo jedno izdanje s naznakom „vanredno izdanje“ (čitaj: cenzurisano), da tekstovi budu bez potpisa autora, da objavljujemo samo zvanična saopštenja i agencijske izveštaje, da u svakom tekstu bude jasno označen izvor, da budemo svesni da ne možemo sve da objavimo, ali da ono što objavimo bude precizno, kratko, jasno. Dok traje bombardovanje, nema komentara, zaključili smo.

Vučićeve smernice za cenzuru: „Pojmovi koje povodom NATO agresije treba češće koristiti“

Sastanak u Vladi Srbije, održan 1. aprila 1999. s glavnim i odgovornim urednicima medija, pamtim po dve stvari. Najpre, po oštroj kritici Ratka Dimitrovića na račun Ekspres politike i njenog komentara „Čuvuvija dočekao bombe“, koji je ocenio kao „poziv na linč“. Zatim, po materijalu koji je ministar Aleksandar Vučić podelio prisutnima s naslovom „Pojmovi koje povodom NATO agresije treba češće koristiti“. Na brojne primedbe da tu ima nepotrebnih, nejasnih, pa i glupih stvari, Vučić je sasekao svaku diskusiju rečima da je to sastavio „vrhunski tim stručnjaka iz mnogih oblasti“. Tekst prenosim bez ikakvih intervencija:

„Napomena: Naveden je izbor pojmova koji treba da podvuku destruktivan zločinački karakter NATO agresije. Lista će biti sukcesivno dopunjavana, a svaka ustanova koja se obraća javnosti ili informativna kuća treba da ovu ili proširenu listu koristi s ciljem da postigne što veći efekat na planu osude agresora i mobilisanja našeg naroda radi odbrane države.

Naš list, u odnosu na druge, imao je još jednu dodatnu nevolju: bio je jedini dnevnik iz Beograda koji se štampao u Novom Sadu. Kako materijali nisu mogli da idu elektronski, svaki dan ih je vozač nosio do štamparije, a nazad donosio novine. Zato smo svaki dan, pre cenzure, pripremali više tekstova, da imamo rezervu ukoliko cenzor izbaci neki. Posebno dramatično postalo je nakon rušenja novosadskih mostova. Materijali su išli skelom, pa nije smelo da se kasni. Gotovo svakodneвно vozač Slobodan Nikolić-Brada kršio je ograničenje brzine, pa je morao, najčešće seksi magazinima, da „potkupljuje“ policajce koji su ga ulovili radarom, a pre ulaska na skelu obavezno se krstio. Kad ga je skeledžija upitao zašto to radi, odgovorio je:

- Pa i ti bi se krstio da ne znaš da plivaš!

[...]

Svaki dan, negde oko 16 časova, nosio sam list na cenzuru. Cenzori su bili Aleksandar Vučić, ministar za informisanje ili njegova zamenica iz JUL-a Radmila Višić. Tekstovi su čitani u Ministarstvu, a kad je zgrada Vlade Srbije pogođena, onda na više drugih mesta u gradu, najčešće na Mašinskom fakultetu ili u hotelu Metropol. Jednom, kad su Vučić i Višićka bili zauzeti, išao sam u Sportski centar Vračar, gde je činovnik Ministarstva Miodrag Popović igrao tenis. Morao sam da sačekam kraj seta da bi cenzura bila obavljena. Kad bi cenzor tražio da se izbaci neki tekst, odmah sam to telefonom javljao re-

dakciji, da ubace već spremnu alternativu. Nijednom, od početka do kraja bombardovanja, tamo nisam sreo nijednog urednika režimskih medija. Njima se neograničeno verovalo.

Vlast je delovala monolitno. Jedini disonantan glas dolazio je od Vuka Draškovića, tada potpredsednika Vlade SR Jugoslavije. On je, na naše zaprepašćenje, 26. marta 1999. izjavio da je „suspendovana“ odluka Ministarstva za informacije Srbije o proterivanju jednog broja stranih novinara iz SRJ i dodao da svi strani novinari koji su zbog te odluke napustili SRJ mogu da se vrate. Naglasio je da će Savezna vlada precizirati detalje oko povratka novinara i njihovom daljem radu u SRJ:

„Vlada naše države ne smatra novinare svojim neprijateljima“, rekao je Drašković na juče-rašnjoj konferenciji za novinare. Vlada SRJ je, kako nam je rečeno u Saveznom ministarstvu informisanja, već počela da organizuje povratak stranih novinara koji su prekućne napustili zemlju, a Brent Sandler, novinar CNN, već se vraća u Beograd.“ (27. mart 1999)

Dok su jedni optimistički zaključivali da je u državnom vrhu ostalo bar nešto malo razuma i uravnoteženosti, drugi su strahovali da su, nakon ovih stavova, dani potpredsednikovanja Vuka Draškovića odbrojani. To nam je potvrdilo i hitno reagovanje istog dana Ministarstva za informisanje Srbije:

Strana 12 ➔

- umesto NATO snage, međunarodne snage i sl. Agresorska soldateska po uzoru na svoje nacističke i fašističke prethodnike i sl.

- umesto „instaliranje NATO snaga na KiM“ treba koristiti „okupacija“

- Umesto „pariski mirovni sporazum“ falsifikat sporazuma u režiji separatista i njihovih američkih sponzora.

- NATO ne promašuje vojne ciljeve. NATO gađa i pogađa civilne ciljeve (stambene objekte, izbeglička naselja, bolnice, škole i dr.).

- Mi ne uzvraćamo vatru. Mi se branimo.

- NATO ne sprečava humanitarnu katastrofu. NATO izaziva humanitarnu katastrofu.

- umesto „oštećenje objekata“ varvarsko uništenje, ubilačka agresija.

- Narod ne beži u sklonište. Narod se sklanja u sklonište.

- Robne rezerve (benzin, hleb, lekovi), nije primena nestasića, nego se preraspoređuju na najugroženija područja.

- Ne koriste se reči „bez panike“, Nego „mirno“.

- Ne koristi se naše vojne snage, Nego jugoslovenska armija i snage policije.

- Naše snage ne „dejavuju u reonu“... Nego štite građane i oslobađaju naselje od terorista.

- U izveštaju s KiM, NATO ne tuče naše položaje, Nego etnički gusto isprepletana naselja tako da je broj civilnih žrtava veoma veliki.

- Žrtve ne prebrojavati po nacionalnosti, eventualno reći da je postupak utvrđivanja identiteta žrtava i obima razaranja u toku.

- umesto „implementacija mirovnog sporazuma“, navodni „sporazum“ u funkciji okupacije KiM, američkog imperijalizma i hegemonizma.“

Cenzori su bili...

Nastavak sa strane 11

„Ministarstvo za informacije Srbije ukazuje domaćoj i svetskoj javnosti na nekompetentnosti potpredsednika Savezne vlade Vuka Draškovića koji svojim, često glupim i neprimere-
nim izjavama dovodi u sumnju brojne odluke, ali i suštinu odbrane Srbije i Jugoslavije od NATO agresora te ih ne treba uzimati u obzir. Vuk Drašković govori samo u svoje ime, a odluke Ministarstva za informacije ne može niti će on ukidati.“ (27. mart 1999)

A dva dana kasnije, preko cele naslovne strane, objavili smo naslov: „Noćni soko“ pao kod Rume“:

„Protivvazдушna odbrana Vojske Jugoslavije oborila je 27. marta uveče američki avion F-117 A najthok. Nekoliko časova kasnije, neimenovani portparol NATO potvrdio je Frans presu da je Alijansa izgubila svoj prvi avion od početka agresije na SRJ i da je pilot spasen.“

Preksinoć oko 21:15 sati građani Rume i okolnih mesta videli su blesak na nebu i prasak koji se čuo i uneo dosta uznemirenja, javlja naš dopisnik. Usledilo je olakšanje posle dobijanja informacije od nadležnih organa koju je emitovala lokalna stanica Radio Srem u Rumi, da je srušen NATO avion. Još nije potvrđeno da li je smrtonosni tovar izbačen, ali sumnja se da nije, jer je eksplozija bila izuzetno jaka.“ (29. mart 1999)

Na osnovu razgovora i reakcija i Ministarstvu, bilo je više nego jasno jasno da ni u kakvom kontekstu, posebno pozitivnom, nisu smela da budu pomenuta tri imena: Zorana Đinđića, Milana Panića i Mila Đukanovića. Mogli su oni do mile volje da kritikuju NATO i SAD, da optužuju albanske separatiste, da hvale hrabrost vojske, patriotizam građana, pa čak i mudrost Miloševićeve politike, nije vredelo - cenzura nije dopuštala da to ugleda svetlost dana.

Jednom prilikom umalo da, bez obzira na posledice, zaustavim novine. Naime, funkcioner JUL-a i direktor hotela Metropol Slobodan Čerović, ne birajući reči, optužio je Zorana Đinđića da je izdao zemlju i pobegao u Nemačku odakle pruža podršku agresorima. Bila je to vest dana za sve medije, radio i televizija su je neprekidno ponavljali. Sutradan, u beogradskom Medija centru, na konferenciji za novinare, Čerovića je demantovao lično prisutni Đinđić. Radmila Višić nije htela ni da čuje da izveštaj s te konferencije za novinare uđe u štampu. Onda sam ja izgubio živce i rekao da, ako taj izveštaj ne bude objavljen, onda nema svrhe da novine dalje izlaze. Nakon duže žučne svađe i jednog njenog telefonskog razgovora, napravili smo kompromis: na poslednjoj strani Danasa objavljen je naslov „Zoran Đinđić je u Beogradu“, a u tekstu nije bilo direktnog Đinđićevog odgovora Čeroviću.

Bilo je to potpuno novo iskustvo za mene. Posle dvadesetak godina uređivanja novina, prvi, i jedini, put objavio sam naslov koji nije imao pokriće u tekstu. Međutim, kako drugi ništa nisu objavili, više desetina čitalaca nas je zvalo i pitalo da li je to tačno. Ne tekst, već naslov.

Kratka istorija useljavanja u državne gajbe pod bombama Bombardan za Vučićev stan

Svoje prvo istorijsko NE dvadesetosmogodišnji radikal Aleksandar Vučić izrekao je nekoliko meseci uoči početka bombardovanja. Tada je dr Vojislav Šešelj u dramatičnom trenutku za Srbiju, kada su se ale, vrane, Bler, Clinton & Šreder & company nadvili sa svih strana, rešio da okupi najbliže saradnike iz Centralne otadžbinske & vradžbinske uprave i saopšti im vrlo važne vesti za budućnost Srbije i srpskog naroda.

- Pronašao sam način kako da proširimo naša vekovna srpska ognjišta! - kažu da im se Šešelj značajno obratio, dok su Toma Nikolić i mladi Vučić sedeli i čekali taj genijalni plan za opstanak i proširenje vaskolikog srpstva.

- Bravo, šefe! Sada kada zlotvori hoće da nas napadnu i otmu nam Kosovo i Metohiju, vi imate tu genijalnu ideju kako da proširimo vekovna ognjišta - bili su ponosni na šefa onaj Nikolić, potpredsednik republičke Vlade, i onaj Vučić, ministar za informisanje republičke Vlade, predani borci za sva vekovna srpska ognjišta.

- S tim, nisam vam rekao, što će ova vekovna ognjišta imati i radijator! - nastavio je dr Šešelj.

- Bravo šefe, srpski narod je i zaslužio da ognjišta zameni radijatorom, te da onda ne branimo samo vekovna ognjišta, nego da branimo i vekovne radijatore - rekla su ona dvojica, Vučić i Nikolić.

- Sem radijatora, naša vekovna ognjišta imaće i đakuzi kadu! - nastavio je Šešelj.

- Da, da, srpski narod zasluži da na vekovnim ognjištima, sem vekovnih radijatora dobije i vekovne đakuzije! - uzdahnula su ona dvojica na ovaj plan proširenja vekovnih ognjišta, na plan Velike Srbije.

- Biće i lift! - nastavio je Šešelj.

- Sjajno šefe! Vekovna ognjišta i treba da imaju vekovne liftove, modernizacija je važna za opstanak srpstva u celini - nastavili su da se oduševljavaju ona dvojica, Nikolić i Vučić.

- Imaće i interfon! - nastavio je Šešelj.

- Izuzetno, vekovni interfon je važan za vekovna srpska ognjišta - oduševljavala su se ona dvojica.

Šešelj im je onda objasnio da će proširenje vekovnih ognjišta srpskog naroda, zapravo, za početak, proširenje dva vekovna ognjišta dva poznata pripadnika srpskog naroda, konkretno značiti da će se vekovno srpsko ognjište Tomislava Nikolića prostirati na 186 kvadrata u Bulevaru AVNOJ-a, a vekovno srpsko ognjište Aleksandra Vučića za 117 kvadrata u Bulevaru Mihajla Pupina, u rezidencijalnoj zgradi zvanoj Crvenkapa, jer ima crven krov.

I oni su rekli: „Kako je lepa ova naša Velika Srbija!“

Samo treba da potpišete molbu Vladi Srbije da vam kao osobama sa nerešenim

stambenim pitanjem dodeli ova dva vekovna ognjišta, objasnio im je Šešelj neophodnu proceduru za proširenje vekovnih ognjišta.

Nikolić je molbu potpisao odmah, a Vučić se prenemagao nekoliko dana, jer, nećete verovati, on se prenemagao i kada je imao 28 godina, isto kao što se prenemaže i sad, u 53. godini.

Kako je pre koju godinu svedočio Šešelj, Vučić je tada rekao svoje prvo istorijsko NE, posle je tih istorijskih NE bilo koliko hoćeš. Jedino što Vučić posle svakog istorijskog NE, u razmaku od 20 dana, kaže i istorijsko DA, potpuno suprotno od onog istorijskog NE.

Tako je bilo i u ovom slučaju...

Piše Dragoljub Draža Petrović

- On nije hteo da potpiše molbu da dobije stan. Iako je imao ženu i dete i živio kao podstanar u 28 kvadrata. Smatrao je da mu skromnost tako nalaže - svedočio je Šešelj pre koju godinu da je on sam potpisao Vučićevu molbu da dobije vekovno srpsko ognjište sa vekovnim radijatorom i vekovnim đakuzijem od 117 kvadrata u Bulevaru Mihajla Pupina, uoči početka bombardovanja. Istorijske odluke u Vučićevom slučaju uvek mora da potpiše neko drugi - Dačić je morao da potpiše Briselski sporazum, jer je to najbolji način da Vučiću ostanu čiste ruke glede ulaska Kosova i Metohije u pravni sistem Kosova bez Metohije, ali je prvi to morao da uradi prof. dr Šešelj, koji je potpisao molbu da Vučić dobije stan od Vlade Srbije, jer Vučiću ponos i

Vučić je bio jedna mala karika političkog koncepta odbrane od bombi sublimiranog u filmskoj replici: „Neki će da poginete, a neki ćemo da se vratimo“

skromnost to nisu dozvoljavali.

Ali niko tada nije pitao Šešelja najvažnije pitanje: Da li se nadasve skromni Vučić posle uselio u onaj stan od 117 kvadrata za koji nije ništa potpisao, dok su Srbi sa Kosova pakovali na put u pravcu Beograda?

Šta se posle desilo najbolje je opisao

Aleksandar Tijanić u jednoj svojoj kolumni: „One noći kad je njegov narod seo na traktore i ostavio Pečku patrijaršiju za sobom, zgroženi Vučić je u patriotskom zanosu, potrpao porodicu i stvari u kamion. Iz udobnosti svog momačkog stana on se, bez predomišljanja, pridružio koloni nesreće i bede, prevarenima i ostavljenima, da zajedno sa halucinantnim snom o sopstvenoj veličini i Vođi koji zna šta radi - završe u sirotinjskim logorima za beskućnike gde ih vlast skriva od pogleda ostatka nacije.“

Vučić je, kažem, te noći doterao svoj kamion do Crvenkape, rezidencijalne zgrade na Novom Beogradu, i u žestini patriotskog, moralnog zgražavanja nad onim što se desilo na Kosovu, uselio sebe u novi stan od 160 kvadrata. Ponavljam, u noći kad su strani vojnici ušli na Kosovo, srpski ministar, nekadašnje dobro dete, iskreni ljubitelj pravoslavlja i naše tradicije, menjao je prapostojbinu za stan, Dečane za đakuzi, Bogorodicu Ljevišku za terasu i Gračanicu za garažu. Aferim!“

Tijanić je pogrešio samo kvadraturu. Nije bilo 160, nego skromnih 117 kvadrata vekovnog srpskog ognjišta za Aleksandra Vučića.

Dva dana pre početka bombardovanja Slobodan Milošević, predsednik Jugoslavije, otkupio je kuću u Uličkoj 34 na Dedinju za tričavih 9.000 nemačkih maraka. Kuću od 94 kvadrata i plac od 79 ari.

I posle je bilo bombardovanje. Trajalo je 78 dana. Građani Srbije su dan počinjali tradicionalnim pozdravom „Bombardan“.

Vučić je bio jedna mala karika političkog koncepta odbrane od bombi sublimiranog u filmskoj replici: „Neki će da poginete, a neki ćemo da se vratimo“.

- Pazi stvarno, svi su se vratili, Vučić održava obećanja! - pomislio je prosečan Srbin kada je 12 godina posle rata sa NATO paktom ugledao đuture sve te likove iz osiromašenih devedesetih, stambeno zbrinute, kako se međusobno tapšu po

ramenima. Izgledaju nikad bolje, kao da zrače.

Posle su se sem njih vratili i ostali iz vremena „Bombardan“.

Klinton je tapšao Vučića po ramenu. Onda je Vučić tapšao Blera po ramenu. Te je na kraju na rođendan SNS došao i Šreder. Sva trojica su bili oni koji su odlučivali o bombardovanju.

Koje je izgleda bilo organizovano da neki poginu, a neki da se skuće. Pa posle i da se vrate.

